

VĚSTNÍK

Praha 31. prosince 2019

Ročník XII., Číslo 4

OHLEDNUTÍ

Je poslední den v roce, všichni slaví a vymýšlejí předsevzetí, která málokdy přežijí první měsíc roku. Známe to všichni z vlastní zkušenosti a proto nemá smysl slibovat něco co nelze splnit už předem.

Když jsem před dvěma roky dokončil prosincový věstník s článkem o Akciovém pivovaru v Nuslích, také jsem plánoval jaké všechny články v dalším období napíšu. Tehdy, po náročném roce 2017, kdy dokonce únorové číslo nikdy nevyšlo jsem se zavázal připravit věstník místo měsíčního cyklu, alespoň čtvrtletně a vypadalo to, že tak snadný úkol nebude těžké naplnit. Jenže bylo. Jak se říká, slibem nezarmoutíš, takže se snadněji slibuje než se dá splnit. Souběžně tvořit nové články, dokončovat dvě knihy naráz a ještě se věnovat běžné agendě, zejména v roce výročí 100 let vzniku Československa bylo opravdu náročnější než jsem si sám myslel. No a tak vlastně jen odkládáte jednu věc za druhou a řešíte jen to nejnnutnější. Jen těžko si člověk připustí, že není stroj a že ne každou věc co si myslí, se dá snadno realizovat. Nedá, ale důležité je si to přiznat.

Tedy se přiznávám, že jsem podcenil všechny ty okolnosti a díky tomu jste v důsledku ty dva roky nečetli na muzejních stránkách ani řádek z mých článků o historii firem. Naštěstí se v letošním roce podařilo úspěšně dokončit jak knihu Příběhy firem, která vychází právě z muzejních věstníků, ale především jubilejní pamětní publikaci Třicet let platebních karet v Česku a na Slovensku, která drží rekord největší knihy o platebních kartách na světě a vyšla v plánovaném a předem ohlášeném termínu. Alespoň to se tedy podařilo.

Upřímně, trvalo mi několik měsíců než jsem po dokončení obou knih mohl opět usednout k napsání tohoto čísla a tak si vlastně po dvouleté pauze zkusit, zda se dá vrátit do starých kolejí. Máte tedy v ruce poslední číslo tohoto roku a mohu Vás ujistit, že na novém, již XIII. ročníku se začíná pracovat. Abych nesliboval nemožné, tak plánuji připravit alespoň čtyři čísla pro rok 2020, byť možná nebudou přesně v kvartálním cyklu. Nejbližší číslo se začne připravovat hned od ledna a doufejme, vyjde někdy v březnu.

Předem děkuji za podporu a palce, které mě i sobě budete držet, aby jste mohli číst o dalších zajímavých firmách z naší minulosti. Přeji nám všem, aby tento slib byl naplněn a mě se podařilo pro Vás připravit poutavé čtení a Vám, aby jste se mohli na články těšit.

Vše nejlepší po celý rok 2020 Vám přeje Rudolf Píša jménem Muzea cenných papírů, nadačního fondu.

SVĚT NEŽIVÝCH KVĚTIN

Rostliny jsou na Zemi již 500 milionů let a po řasách jsou nejstaršími zástupci flóry. Rostliny lidstvo provází od pradávna a první kniha o nich, *Historia plantarum*, pochází ze 4. století př.n.l. Jejím autorem je řecký filozof a vědec Theophrastos považovaný za jakéhosi otce botaniky. Asi o pět set let starší než záznamy o živých rostlinách je údajně i tradice výroby umělých květín. První zmínka je ve Starém zákoně v 1. knize královské, kde král Šalamoun, aby byl hoden královny ze Sábý, musel řešit hádanky. V jedné z nich měl rozeznat jedinou pravou ze dvanácti lilíí a za pomoci včely jí také poznal. Včela si sedla na tu pravou, kdežto umělých si nevšimla.

V době starověkého Říma se dovážely z Egypta věnce s umělými květy z papyrusové kůry a hedvábí voněném parfémů. Umělé květiny byly tak vzácné, že si je mohla dovolit jen hrstka těch nejbohatších. Pak na několik set let upadlo umění výroby umělých květín v zapomnění.

Středověk a renesance znovu objevily umělé květiny v souvislosti s uctíváním svatých. Jejich oltáře a obrazy se zdobily květinami, jako výrazem úcty a díky. Jenže řezané květiny nebyly k dispozici celý rok a hlavně rychle usychaly. Jeptišky v kláštřích se jako první pokusily vyrábět a vyřezávat první umělé květiny z tkaniny. Církev záhy vydala předpisy ke zlepšení kvality výzdoby oltářů a ozdob na procesích. Právě jeptišky se staly mistry ve výrobě prvních umělých květín. Netrvalo dlouho a umění si osvojili i světscí výrobci. Od 14. století se z odpadu severoitalských dílen na hedvábí začaly vyrábět v Itálii a později po celé Evropě umělé květiny. Až do začátku 18. století byly umělé květiny nejvýraznější vývozní artikl v rámci evropského hedvábného průmyslu. Původně se jim dostalo i pojmenování „italské květiny“ či obchodům s nimi „italská květinářství“.

K jejich výrobě se používala jemná hedvábná gáza a zbytky kokonů bource morušového, které zůstaly z navíjení hedvábných nití. Zbytky zátoček byly čištěny, tříděny a dařilo se je rafinovanými a tajnými metodami barvit a vylepšovat jejich vzhled i kvalitu podoby okvětních lístků. Z výsledného produktu se vyráběly květy a okvětní lístky, větší listy se vyráběly z jemného barveného papíru. Okvětní lístky byly vyříznuty z připravených zátoček, které se tvarovaly mírně zahřátými železnými nástroji.

Ze severní Itálie se dostala výroba umělých květín v době baroka a rokoka do Čech a následně do Francie. Zlom v užívání umělých květín nastal právě ve Francii, kolébce světové módy. Umělé květiny se začaly užívat jako ozdoby šatů, klobouků a šperků a tuto módu si ženy rychle oblíbily. Obyčejné ženy díky tomu našly zdroj příjmu. Výroba umělých květín byla lehkou manuální prací vhodnou pro domácí práci. Díky módnímu zájmu měly domácnosti stálý zdroj práce a příjmu, byť nevelkého. Květinové dílny kromě žen zaměstnávaly také děti, nezřídkemla mladší osmi let, které pracovaly i dvanáct hodin denně za zlomek mzdy dospělých. Lehké práce však byla vhodná i pro slabší jedince, kteří by jinou práci nenašli.

Kolem roku 1738 nastal pokrok ve výrobě umělých květín z papíru. Jistý Seguin z Mende nahradil používané látky pergamenem a papírem. Pro základ stále využíval také zátočky bource morušového a papírové květy vyztužoval slabým drátem. Takové květy se používaly k dekoraci stolů při slavnostech, kde by živé květiny nevydržely. Umění výroby umělých květín šlo tak daleko, že umělecký květinář Beaulard dovedl královně Marii Antoinettě vytvořit prý poupata, která v jeho přítomnosti vzkvétala. Dobu Ludvíka XVI. ukončila rokem 1789 Velká francouzská revoluce a v jejím důsledku se výrazně rozšířila výroba umělých květín v Německu vlivem masivní emigrace protestantů z Francie.

V letech restaurace tj. návratů Bourbonů na francouzský trůn v letech 1814-1830 bylo téměř nemožné, aby žena chodila na ples bez květín v účesu, na šatech nebo jiných částech oděvu. Kolem roku 1850 se ve Francii věnovalo výrobě asi šest tisíc domácích dílen. Dílny se měnily na manufaktury, kde každý pracovník vyráběl jen určitou část, kterou předal dalším pracovníkům co květy sestavovaly. Byl to zárodek první racionalizace výroby

Relikviář s lebkou sv. Lukáše, chrám sv. Víta

Relikviář sv. Valentýna, kostel na Vyšehradě

Detail relikviáře sv. Valentýna s květinami

Dílna na výrobu umělých květin v Encyklopedii 1751-1772 Denise Diderota

umělých květin, která dokázala držet krok se vzrůstající poptávkou módních domů a kadeřníků a definitivně došlo k přesunu výroby z rukou jeptišek do sféry podniků a žen v domácnosti.

Přestože rozmach německé výroby umělých květin přišel po roce 1790, první dílna vznikla v Berlíně už v roce 1769 z popudu Madame de Rieux, manželky úředníka pro výběr akcízu, tj. spotřební daně na potravní čáře u hranic města. Tento obchodník záhy zemřel a vdova převzala a dále vedla firmu pod jeho jménem. Najala odborníky z Paříže, kteří znali výrobní postupy a rychle rozšířila firmu, kde trvale zaměstnávala 40 osob. V roce 1773 od ní koupil celý podnik její obchodní ředitel Martin Friedel. Podařilo

Friedrich Justin Bertuch
(* 30.9.1747 – † 3.4.1822)

se mu získat vlastní koncesi k výrobě. Získal i státní podporu spojenou s dotací 150 říšských tolarů na nájem, pomoc s pořízením surovin a vybavení dílny, včetně prominutí všech dovozních poplatků. Státní podpora měla tehdy stimulovat podniky k vyšší produktivitě a vést ke zvýšení vývozu, snížení drahých dovozů a změnit tak celkovou obchodní bilanci státu. V roce 1782 zaměstnával 140 žen, které ročně zpracovali 450 kg bílých zámotků, 150 kg žlutých a stejné množství tzv. chycených zámotků. Podnik ve stejném roce vyrobil zboží za 24.000 říšských tolarů, z čehož více než polovina byla určená na export.

Příchodem francouzských emigrantů vznikaly v Německu po roce 1790 další dílny, především v Sasku a Durynsku. Ve Výmaru založil v roce 1778 vydavatel a patron umění Friedrich Justin Bertuch papírnu a výrobu barevných pigmentů a v roce 1782 výrobu papírových květin, kde pracovalo přes 50 dělnic. Závod vedla jeho žena Caroline Bertuchová, která přijala jako modistku mladou dívku, Christiane Vulpiusovou. Její osud se změnil v roce 1788, kdy jí poznal Johann Wolfgang von Goethe, jehož se stala milenkou a v roce 1806 také manželkou. Goethe v té době pracoval na svém díle Faust a první část vydal v roce 1808.

Johann Wolfgang von Goethe
(* 28.8.1749 – † 22.3.1832)

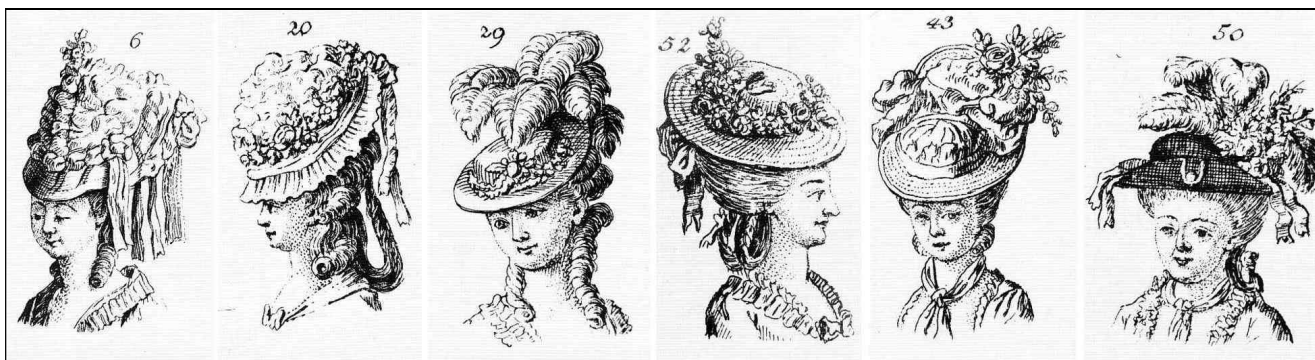
Christiane Vulpius (von Goethe)
(* 1.6.1765 – † 6.6.1816)

Není bez zajímavosti, že právě do tohoto díla se dostala zmínka o umělých květinách, která vznikla snad právě pod vlivem práce jeho milenkou. V prvním dějství druhého dílu Tragedie má postava zahradnice tyto verše:

*„Pěknou ozdobu my kytek
v hnědých vlasech nosíme,
z vloček hedvábných a z nitek
v kadeřích se těšíme.
Neboť nám se chvalné býti,
nám se zásluhou to zdá:
umělé je naše kvítí,
po celý rok rozkvétá.
Kousky pestře zbarvenými
dosáhly jsme ladných krás.
Dělejte si z drobtů šprýmy –
ale celek chytne vás.“*

Přestože byla zahájena výroba umělých květin v Německu, stále se jejich valná většina dovážela

ze severních Čech, kde byla díky tradičnímu tkalcovství a domácím dílnám zavedená výroba. Zlom nastal rokem 1834, kdy se Sasko připojilo k Německé celní unii a na hedvábné květiny z Čech byla uvalena vysoká cla. Díky tomu vzrostla německá výroba, jejímž centrem se stalo saské město Sebnitz, kde na konci 19. století pracovalo přes dvě stě soukromých dílen, které v době největšího rozmachu zaměstnávaly až 15.000 osob, z nichž přes 90% bylo výhradně domácích dělníků, převážně žen. Ze Sebnitz pocházelo v té době až 75% celosvětové produkce umělých květin. Výrazný nárůst produkce začal v letech 1870-1871 během Prusko-francouzské války. Francouzští výrobci nemohli dodat z obležené Paříže své zboží a na jejich místo nastoupili Němci. Následný vzrůst výroby pokračoval až do roku 1929, kdy vlivem světové hospodářské krize přestal být o umělé květiny zájem pro užití v módním průmyslu a jejich produkce poklesla. Kloboučnické firmy přestaly mít zájem o zdobení květy a přešly na modernější styl. Své sehrála i nastupující hospodářská krize a po roce 1933 i rasová politika, protože většina německých výrobců, ale i obchodních zástupců byli Židé a ve 30. letech již nemohli obnovit své postavení na trhu, který převzali arizátoři ani v rámci svého společenského postavení.

Dobový katalog manufaktury vyrábějící umělé květiny na klobouky a ukázky jednotlivých modelů, Německo kolem r.1790

Po zapojení Saska do celní unie v roce 1834 naopak tradiční severočeská výroba v řadě míst zanikla pro ztrátu odbytu. Výroba umělých květin v Čechách se výrazně rozšiřovala od doby zavedení mechanických tkalcovských stavů, kdy řada tkalců přišla o práci a výroba květin byla užitečnou náhradou pro domácí dílny. Vliv industrializace se projevil i v tomto dosud výhradně domácím ručním průmyslu. Nutnost specializace vedl k prefabrikaci dílů. Nevznikaly výrobní celky, ale jednotlivé domácí dílny si začaly nakupovat části květin, které pak doma sestavovali do konečné podoby podle požadovaných vzorů. Díky této spolupráci došlo v důsledku k témuž jako ve Francii, zvýšení produkce a hlavně stabilizaci celého odvětví.

Od konce 19. století se celý proces od výroby jednotlivých dílů, přes barvení a montáž až po konečnou distribuci prakticky dodnes nezměnil. Postupem času docházelo jen k zlepšení postupů nebo vývoji speciálních strojů a zdokonalování vzhledu a kvality květin. Původní hedvábné květy se pro svoji nákladnost a náročnou manuální práci vyrábějí jen ve specializovaných firmách. Hedvábi nahradily jiné materiály jako papír, polyester.

Zvláštní kapitolou dějin umělých květin jsou květiny voskové. Pro náročnost a nákladnost dovozu umělých květin a věnců z Egypta dokázali Římané vytvářet umělé květiny z vosku. Na dlouhá staletí se na jejich umění zapomnělo a až novověk opět objevil vosk jako jednu ze surovin. Vynálezem parafinu, kterým se natíraly voskové květiny dosáhli výrobci porcelánového vzhledu se světlejšími pastelovými barvami. Takto vyráběné květy se používaly jako módní doplněk až do začátku 60. let 20. století.

Pro výrobu umělých květů bylo užíváno také ptačí peří, které bylo v průběhu let nahrazeno stuhami nebo umělými náhražkami. Pro výrobu bylo nejčastěji používáno peří ptáků z Jižní Ameriky díky stálosti svých odstínů a mnohačetné barevnosti. V londýnské ZOO mají dodnes sbírku umělých květin vyrobenou z peří kolibříků. Ptačí pera byla využívána také jako další ozdoba klobouků a dámských oděvů a proto se ve výrobě umělých květin také vyráběly tyto části nebo dokonce i péřová boa nebo péřové vějíře pro které se využívalo peří pávů, sojek nebo pštrosů. Nejčastějším však bylo peří slepic a kohoutů kura domácího, které se dalo různě tvarovat, avšak po jejich předchozím nahřání.

Výrobě umělých květin v Čechách se věnovaly stovky domácností a malých živností. Neexistovala žádná velkovýroba nebo dílna, která by měla svojí velikostí nějaké výrazné prvenství. V roce 1891 bylo v Praze celkem 42 obchodníků a živnostníků, kteří prodávali nebo vyráběli umělé květiny, z čehož plných 31 bylo žen a jen 11 mužů. Šlo o malé živnosti, kromě firmy Em. Türk, která díky výši svého obrátu byla protokolovaná. Obchodník Emanuel Türk provozoval v Železné ulici obchod se zbožím hedvábným, tylem, stužkami, krajkami a výzdobami na dámské klobouky a ozdobná péra a umělé květiny si vlastně přibral navíc. Jen pro srovnání ve stejné době bylo v Praze 40 zahradníků, 33 květinářů a 10 velkých květinových síní. Do roku 1907 se situace změnila že v Praze bylo 106 zahradníků, 28 květinářů a 42 obchodníků květinami. Počet výrobců a prodejců umělých květin klesl na 31 osob z čehož bylo 12 obchodů specializovaných modistek a papírnictví, kde měly květiny v nabídce. Čistě výrobců a obchodníků s umělými květinami bylo 19, z toho 14 žen a jen 5 mužů.

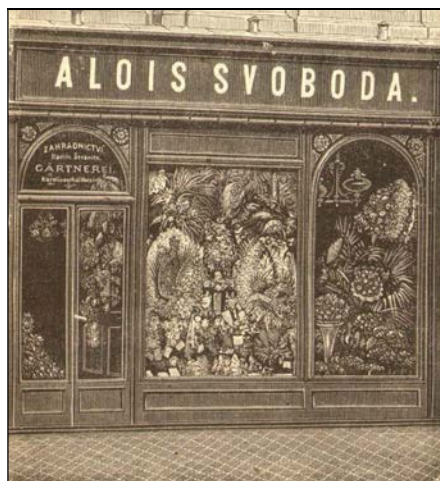

Svatební kytice z impregnovaných papírových květů růží, jiřin a konvalinek, 1. pol. 20. století (Národní muzeum v Praze)

Rodina vyrábějící umělé hedvábné květiny, New York, 1912

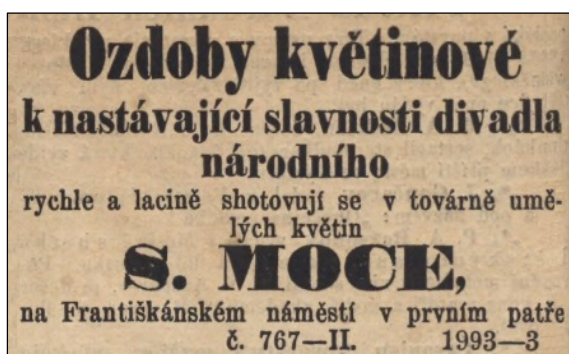
Rodina vyrábějící umělé hedvábné květiny, New York, 1912

Květinové síně Kalina a Králíček, na Poříčí 16 (1901), Alois Svoboda, Na Příkopě 33 (1891), Josef Strnad Na Příkopě 1 (1906)

Bürgermeisterův obchod byl v Besedě 1896-1948

Inzerát na Mocovu továrnu umělých květin, 1868

Prahy zahrady. Třeba Josef Strnad měl na Veleslavíně od roku 1901 velkozahradnictví o rozloze šesti hektarů, které dodávalo květiny třeba na Pražský hrad. Velkou tradici měl c. k. dvorní obchod s květinami a rostlinami Gustav Dittrich (1832-1868). Po jeho smrti vedla košířské zahradnictví vdova Marie Dittrichová, která se znovu provdala za Josefa Donáta, vrchního zahradníka a pozdějšího starostu města Košíře. Donát podnik rozšiřoval a jen v Košířích zaměstnával 48 zahradníků včetně učňů. Firma G. Dittrich byla koncem 19. století největším závodem svého druhu v Rakousku-Uhersku.

Novák, přestože začínal, asi nikde neinzeroval neboť neexistuje žádné reklamní oznámení o jeho podniku, přitom konkurence byla v oblasti živých květin velká. Dnes se dá těžko zjistit, jak se dařilo jeho obchodní činnosti, ale zřejmě sám usoudil, že živé květiny nejsou pro něj a v roce 1895 požádal nově o živnost obchodu a vázání kytic a obchodu umělými květinami, kterou provozoval na Malém náměstí č.p. 144 na rohu s Karlovou ulicí. Na této adrese byl jen pár měsíců do své svatby. V letech 1893 až 1896 přinesly Novákovi mnohé změny.

Interiér květinové síně firmy G. Dittrich na Národní třídě 24, v místě dnešního obchodního domu, kolem r.1924

V roce 1893 zemřela Josefovi matka, v roce 1895 otec. To už měl známost s dcerou mistra mydláře Julia Deutsche Alžbětou (uváděnou i jako Eliška). V sobotu 6. června 1896 měli v chrámu nanebevzetí Panny Marie na Strahově svatbu. Alžbětě bylo ještě 20 let a musela být soudním dekretem prohlášena za souhlasu otce za zletilou. V manželství spolu měli celkem čtyři děti. V roce 1897 se narodil prvorozený syn Jaroslav, 1899 dcera Věra, 1903 syn Ladislav (někdy uváděný jako Zdislav) a 1908 nejmladší syn Otakar, který zemřel v roce 1910.

Než však Josef Novák vstoupil do stavu manželství, musel podepsat svatební smlouvu. K jejímu podpisu došlo čtyři dny před svatbou, v úterý 2. června 1896 u notáře JUDr. Komerse a novomanželé jí dostali den po svatbě. Podle ní slečna nevěsta Alžběta Deutschová přinesla svému ženichovi věno ve výši 8.669 zlatých, tvořené třemi částmi. První částí byla šestina tržové ceny domu č.p. 115 na Pohořelci v částce 5.425,50 zl., který obec Pražská odkoupila za účelem asanace a průlomu na jehož místě vznikla dnešní Keplerova ulice. Druhou částí byla pohledávka nevěsty za svým otcem Juliem Deutschem v částce 1.936,17 zl., kterému patřila polovina téhož domu. Třetí část tvořily spořitelní vklady na knížkách, uložených v soudní úschově z dědictví po matce v částce 1.305,33 zl. Mimo to si nevěsta přinesla do manželství výbavu tvořenou nábytkem, náradím (kuchyňským), peřinami a prádlem včetně skvostů. Tato kompletní výbava, ale zůstala jejím výhradním majetkem.

Naproti tomu musel ženich Josef Novák složit své nevěstě tzv. protivěno v částce 4.000 zl., k dalšímu rozmnožení a výnosu jejího věna. Nevěsta si vyhradila ve smlouvě právo žádat na svém manželovi zabezpečení věna i protivěna, kdykoliv ho o to požádá. On se zavázal jí zabezpečení poskytnout. Současně souhlasil s tím, aby smlouva byla zapsána ke znění jeho firmy do obchodního rejstříku. V té době ještě nebyl jeho podnik zapsán, ale přesto tato okolnost hrála důležitou roli v dalším vývoji jeho firmy. Dnes by se dalo říci, že šlo o zápis věcného břemene na firmě.

Měsíc před svatbou přestěhoval Josef Novák svoji živnost do domu č.p. 510 v Havelské ulici na Starém Městě, kterému se ale neřeklo jinak než Zelný trh. Sem přivedl i svoji ženu Alžbětu. V letech 1897-1899 bydleli v Letohradské č.p. 757 na Letné. Tehdy se zdejší čtvrť stavěla, ale byl tu klid a hodně zeleně, což svědčilo manželce i dětem. Svoji dílnu měl totiž stále v Havelské ulici a jeho podnik se docela rychle rozrůstal. Od rána pracovalo v každé místnosti několik dělnic, které dělaly na výrobě umělých květin. Místnosti byly malé, nepřilíš dobře větrané. K barvení se používaly anilínové barvy a celkově byla výroba i na svoji dobu velmi primitivní.

Novák se soustředil nově na věnce. V říjnu 1896 je veden jako majitel výsady na nové náhrobní věnce. Od roku 1897 se nechal uvádět jako majitel První pražské dílny na umělé květinové listy (Erste Prager Kunstblumenblätter). Oficiálně si nikdy název svého podniku nezměnil a podnikal jen pod svým vlastním jménem. V roce 1899 si rozšířil svoji živnost o povolení výroby umělých květin a rostlin a jejich součástí, vázání kytic a věnců z vyrobených květin a konservování suchých rostlin. Že se mu zřejmě dařilo dokládá též jeho žádost o zbrojní pas na revolver k osobní bezpečnosti, kterou si běžně pořizovali obchodníci pracující s větší hotovostí. Od roku 1900 sám sebe uvádí jako „vyrabitele“ umělých květin. Častěji se uvádí jako obchodník, ale asi od roku 1905 i jako továrník. O růstu jeho firmy svědčí i výše daní, kterou odváděl. Za správní rok 1900 měl vyměřeno 100 K, snížených o tzv. rozvahovací srážku 20%, tedy předepsána všeobecná daň výdělková byla 80 K. Společně s přírůžkami příspěvků zemskému, silničnímu a školnímu fondu měl platit celkem na daních 160,80 K.

Josef Novák (* 2.3.1867 – † 30.4.1945), rok 1924

Dům v Havelské ulici č.p. 510 se štítem firmy Josef Novák, tovární výroba umělých květin a náhrobních věnců z nich, která byla v 1. a 2. patře, detail fotky z 28.10.1900 (AHMP)

Velectěné dámy!
 Jenom v domácím obchodě
 K. Čáslavské na Zeleném
 trhu č. 3 v 1. posch. přes
 dvůr, radče nakoupiti k letní
 saisoně nejlaciněji umělé
 květiny a pštroší péra jen
 dle vzorů pařížských a ví-
 deňských. Péra se barví,
 cídí a kadeří a květiny pře-
 vazují se za ceny nejnižší.
 3081

< Inzerát z roku 1891 konkurenční výroby umělých květiny hned ve vedlejším domě

Protože výši daní dosáhl povinnosti zápisu firmy, podal 6. května 1902 C. k. obchodnímu soudu v Praze žádost o její protokolování. V ní původně uvedl název své firmy „Jos. Novák, první česká továrna umělých květin, listů a jejich součástí“, ale 10. května 1903 se na výzvu soudu osobně dostavil a po dohodě se svým advokátem JUDr. Bergerem nechal tento dovětek vyškrtnout. Ve středu 14. května 1902 byla do obchodního rejstříku vedeném pražským soudem obchodník zapsána firma „Jos. Novák“.

Trvalo ovšem celý rok, než ho žena „dotlačila“, aby splnil svůj závazek a dal do rejstříku zapsat jejich svatební smlouvu. Na obchodní soud došla žádost o zápis 26. července 1903 a k jejímu zápisu došlo 5. srpna 1903. Od května 1903 užívala Nováková firma nové znění živnosti, znějící na výrobu

umělých květin, rostlin, věnců a jich veškerých součástí, vázání stuh k věncům a opatřování jich věnováním. Od 26. listopadu 1907 měl vydán další živnostenský list k obchodu se zbožím smíšeným.

Firma prosperovala, ale Novákův osobní život nebyl idylický. S ženou si stále víc a víc nerozuměli. Snad právě proto žádala o dodržení jejich svatební smlouvy a její zápis do rejstříku, aby měla jistotu, že o své peníze nepřijde. Manželství ještě navenek vydrželo několik let. Novák totiž chtěl získat domovské právo v Praze, kterého mohl dosáhnout až po deseti letech trvalého pobytu v Praze, ale rozvod by mu v jeho žádosti příliš nepomohl. Žádost si podal v říjnu 1906 a přijat do domovského svazku Prahy byl 12. února 1907. Od té chvíle již usilovně přemýšlel o rozvodu, ale i o tom, jak se zbavit břemene zapsané svatební smlouvy ve své firmě. Dokud bude vlastnit firmu bude břemeno zapsané a rozvodem by manželka dostala i část jeho firmy. Brzy našel cestu jak vše vyřešit a zbavit se své manželky i břemene. Nešlo mu přímo o to připravit manželku o její peníze, stejně byly určeny k výchově dětí, ale chtěl se jí zbavit trvale ve firmě.

V neděli 3. srpna 1902 uspořádal Josef Novák pro své zaměstnance výlet do Radošovic u Říčán. Při té příležitosti vybral od účastníků 10 K ve prospěch Ústřední matice školské. Asi nejdůležitější na celé akci bylo to, že se o ní psalo v novinách a jméno Nováka bylo vidět. Tato malá epizoda se mu ale hodila právě, když přemýšlel o rozvodu. Vzpomněl si na jiného podnikatele, který s Ústřední maticí školskou úzce spolupracoval a rovněž vyráběl umělé květiny. Byl jím obchodník Heřman Konejl (1855-1941) z Vysokého Veselí, který část svého zisku podle uzavřené smlouvy vyplácel právě matici. Konejl byl i jinak veřejně činný, působil v místní spořitelně a dalších dobročinných spolcích. Dokonce šel tak daleko, že se v roce 1906 vzdal práva užívat při prodeji věnců své značky a přenechal jí ve plně prospěch Ústřední matice školské.

Novák v Konejlovi viděl šanci. Byl schopen převzít jeho firmu a dále jí odborně vést a se svojí pověstí by na něj neudělal žádný podraz. Jak došlo ke Konejlově oslovení a průběhu jednání nelze zjistit nic, nicméně ke spolupráci nakonec došlo. Ovšem s tím rozdílem, že šlo o Heřmana Konejla ml. Heřman Konejl mladší se narodil v pátek 1. června 1883 ve Vysokém Veselí. Vystudoval na Československé obchodní akademii v Praze a po škole nastoupil jako bankovní úředník v Liberci. Následně získával obchodní praxi ve velkoobchodě a ještě pokračoval ve studiu na novém obchodním odboru České techniky, kde získal aprobaci pro

Heřman Konejl (*1.6.1883 – † 27.4.1968)

vedení obchodní školy. V řadě českých měst nejprve zřizoval obchodní kurzy a počínaje obchodním rokem 1905/06 otevřel v Plzni soukromou obchodní školu, kterou provozoval až do jejího zrušení v roce 1947. V letech 1907-1908 vedl krátce závod svého otce ve Vysokém Veselí na výrobu umělých květin. Asi právě v té době se seznámil s Josefem Novákem, kterému pomohl v jeho plánu.

Prvním krokem byl rozvod. Novák mj. ve vyjádření k soudu napsal: „*Poněvadž pro různost povah došel jsem se svou manželkou k přesvědčení, že nadále nemůžeme společnost domácnost sdílet.*“ Oba se předtím museli domluvit na rozdělení majetku. Proto sepsali 7. srpna 1909 smlouvu o majetkových poměrech a dále uzavřeli smlouvu dědickou ve prospěch svých dětí. Nezbytnou součástí byl souhlas Alžběty Novákové pro případ, kdyby Josef Novák zcizil svůj obchod a přestal být jeho vlastníkem, aby při zápisu jiného vlastníka byl její nárok na zajištění věna a protivěna v celkové částce 25.338 K vymazán s tím, že Novák nebude povinen dotyčný kapitál jinak zajišťovat a ona upustí od nároku na jakékoliv zajištění věna a protivěna ve výše uvedeném obnose. Až na základě těchto notářsky uzavřených dohod vydal soud povolení a dekret, kterým 14. září 1909 bylo manželství rozvedeno od stolu a lože. Alžběta se mezitím odstěhovala 11. srpna 1909 do pronajatého bytu v Martinickém paláci na Hradčanech č.p. 67. Josef Novák se v majetkové smlouvě zavázal, že počínaje dnem rozvodu bude Alžbětě vyplácet měsíčně 100 K, ovšem pokud by utrpěl v obchodě nezaviněné ztráty a jeho vlastní příjem by klesl pod průměrných 300 K, bude povinen manželce vyplácet jen třetinu svých příjmů, které jí musí prokázat. V případě Novákovy konkursu byla Alžběta povinna přispívat polovinou úroků, které jí přísluší z deponovaného věna a protivěna na výživu a výchovu syna Jaroslava a dcery Věry, kteří oba zůstali u otce. Nejmladší Otakar zůstal u matky. Svěřené děti mohli oba rodiče navzájem navštěvovat jednou za dva měsíce a to po předchozím oznámení zvláštním poslem s místem setkání v bytě Josefa Nováka, kterýžto termín schůzky potvrdí. Rozvod je

vždy bolestivou záležitostí a ani po sto letech se podobné spisy nečtou snadno. Jsou však dobovým dokladem vztahů mezi manžely, kteří jen těžce nacházeli hranici dohody, se kterou oba nakonec souhlasili.

Pro Nováka byla nejdůležitější druhá smlouva, dědická. Odkazovala se na smlouvu svatební, podle které v případě úmrtí platila ustanovení všeobecného zákona občanského, tedy klasická forma dědictví. Nově se dohodli na doplnění smlouvy tak, že pro případ, že by na Novákovu protokolovanou firmu byl uvalen konkurs, zavázala se Alžběta, že celý kapitál z věna a protivěna, který by pro ni na úhradu jejího zajištěného nároku byl správcem konkursní podstaty soudně deponován, ponechá nadále v soudní úschově. A to i v případě, že by Novák zemřel a to ve prospěch svých dětí a sama se vzdává veškerého nároku dědického na svůj díl rovněž ve prospěch dětí. Současně se zavázala v případě, že Novák zemře, nechat zapsat u soudního depozita poznámku dědického práva pro jejich děti s tím, že si vyhrazuje pouze doživotní užívání úroků z kapitálu 12.669 zlatých, čili v nové korunové měně 25.338 K.

V případě, že by Novák zemřel, aniž by upadl do konkursu, vzdala se Alžběta jakéhokoliv nároku dědického na jeho pozůstalost, zejména nároku na vrácení věna i protivěna výhradně ve prospěch svých dětí. V takovém případě se měla celá pozůstalost realizovat (prodat) s tím, že výnos z prodeje bude uschován pro jejich děti a Alžbětě by příslušelo pouze právo doživotního užívání čtvrtého dílu pozůstalosti.

Pro Nováka však bylo nejdůležitější částí dohody ujednání, podle kterého kdyby svůj obchod prodal a přestal být vlastníkem dosavadní firmy, dává mu Alžběta svolení aby při zápisu jiného vlastníka byl s tím vymazán její nárok na věno a protivěno zapsaný v obchodním rejstříku u jeho firmy. V tom případě nebude Novák povinen dotýčný kapitál pro svou manželku jinak zajišťovat a Alžběta upouští od nároku na jakékoliv zajištění celkového obnosu 25.338 K. Tuto dědickou smlouvu, pokud se týká čtvrtého dílu pozůstalosti k volnému pořízení může zůstavitelka Nováková odvolat v poslední vůli.

Josef Novák mohl slavit. Dosáhl nejlepšího možného výsledku, ale jeho plán ještě nebyl zdaleka u konce. Teď přišel čas, dodržet přesně znění nově uzavřených smluv do posledního písmene. Využil třetího odstavce o zcizení své firmy. Uzavřel smlouvu s Heřmanem Konejlem, kterému svoji firmu 30. dubna 1910 prodal. Novák oficiálně přestal být jejím vlastníkem, na magistrátu se vzdal 2. května 1910 řádně svých živnostenských oprávnění k provozu živnosti výroby květin a také se domluvil s Konejlem, že ten bude obchodní závod dál provozovat pod firmou „Jos. Novák“. Ihned sepsali žádost o změnu zápisu v rejstříku a nezapomněli vedle zápisu nového majitele žádat o okamžitý výmaz poznámky svatební smlouvy. Obchodní soud provedl změnu zápisu 6. května 1910. Až teprve tedy mohl Novák opravdu slavit, že se zbavil všech břemen, které ho vážali k manželce. Peníze získané věnem mohl volně využívat a záleželo jen a jen na něm jak. Kdyby se s ním něco stalo, měl jistotu, že peníze dostanou jeho děti a ne bývalá manželka.

Teď byl Novák obchodníkem bez firmy, tedy zdánlivě. Netrvalo ani měsíc, kdy se stal společníkem Heřmana Konejla ve firmě Jos. Novák, kam přistoupil jako „nový“ společník. Počínaje středou 1. června 1910 začala obchodovat nová firma „Novák & Konejl“, která vznikla právě přistoupením druhého společníka a tím původní firma Jos. Novák jako firma jednotlivce zanikla. Jedinou vadu na kráse z Novákova pohledu bylo to, že nebyl jediným vlastníkem firmy, ale měl rovnocenného společníka Heřmana Konejla, který mi ale do řízení firmy nemluvil.

V rámci vzniku nové firmy Novák & Konejl požádali oba společníci o vydání nových živnostenských listů, tentokrát však již o provozování výroby po továrenskou. To byla jakási vyšší forma, kde se podnik nedržel předpisů jen pro živnostníky, ale šlo o výrobu, která měla jiná pravidla. Magistrát král. hlav. města Prahy vydal 9. července 1910 živnostenský list na rozšířenou živnost, ve které souhlasil se zřízením provozovny, ale stanovil deset podmínek, které měly být nejdéle do měsíce splněny.

V těchto podmínkách, kterými nařídil magistrát nápravu stavu dílen a podmínek pro dělnictvo. Díky výčtu problémů si tak můžeme udělat představu o prostorách využívaných firmou k výrobě umělých květin v domě č.p. 510 v Havelské ulici. Schválení provozu bylo za těchto podmínek:

„1) Chodba při levé hraniční zdi, která jest tmavá, nebudíž používána za dílnu a protož tam stojící stroj řezací budiž

Slušná děvčata
k lehcím pracím výhodně se
hned přijmou. **Josef Novák,**
továrna umělých květin, Praha,
Zelený trh 2921-1

Slušná děvčata
k lehcím pracím, výhodně se
ihned přijmou.
Mladý, statný muž
se přijme jako vychovávč.
Jos. Novák, 6340-1
továrna umělých květin,
Praha, Zelený trh č. 510-I.

Inzeráty z 26.-27.6.1908 v Národní politice

Č. j. Firm. 2694, Jedn. XII-346.
Zapsáno bylo do rejstříku firmem jednol.:
Sídlo firmy: Praha I., Havelská ul. 510.
Znění firmy: „Jos. Novák“.
Dosavadní majitel Josef Novák následkem postoupení závodu vymazán.
Nyní majitelem: Heřman Konejl, obchodník v Praze, Trojická ul. č. 9.
Smlouvy svatební dle notářského spisu ze dne 2. června 1896 mezi Josefem Novákem a pí. Alžbětou Novákovou, rozecnou Deutschovou, se vymazují.
Datum zápisu: 6. května 1910.
C. k. obchodní soud v Praze, odd. VI.
15442

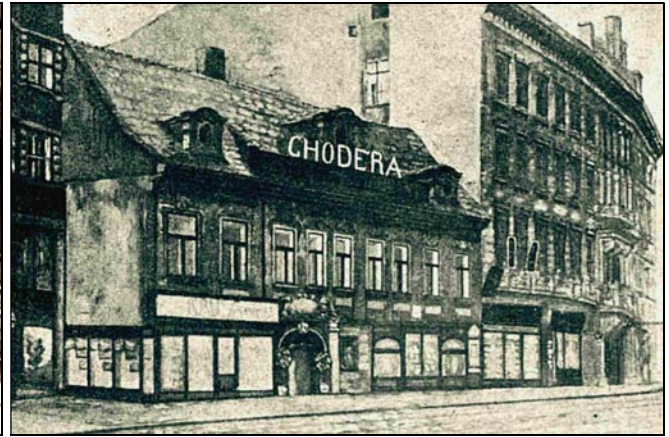
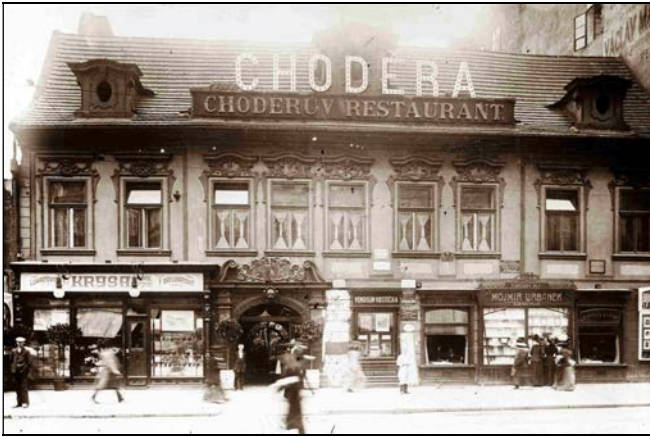
Změna vlastníka firmy Jos. Novák v rejstříku

Č. j. Firm. 3692, Rg. A III 288.
Zapsáno bylo do rejstříku odd. A:
Sídlo firmy: Praha (čp. 510-1.).
Znění firmy: „Jos. Novák“.
Změna firmy v: „Novák & Konejl.“
Přistoupil k dosavadnímu majiteli Heřmanu Konejlovi jako veřejný společník Josef Novák, obchodník v Praze čp. 510-1.
Následkem toho vzniká veřejná obchodní společnost od 1. června 1910.
K zastupování oprávněni oba společníci kolektivně.
Znamenání firmy: Pod firmu razítkem vytištěnou neb kýmkoli napsanou připojí oba společníci kolektivně své podpisy.
Datum zápisu: 21. června 1910.
C. k. obchodní soud v Praze, odd. VI.
20010

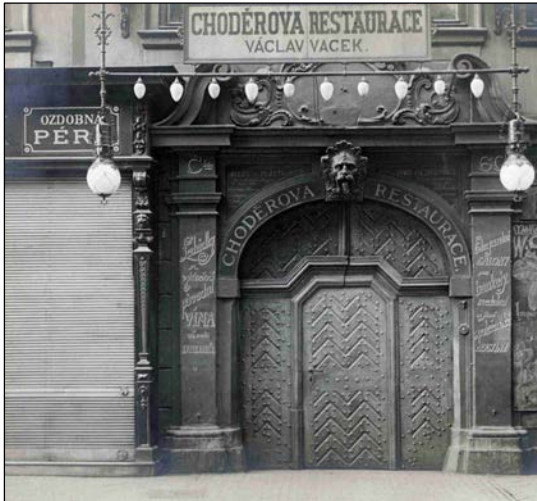
Změna na novou firmu Novák & Konejl

Služby a práce.
Cestující
na plat a provisi přijme se
ihned u fy. Novák & Konejl,
továrna uměl. květin,
Praha, I., Havelská, 510.
16357

Hledání dobrých obchodních zástupců bylo náročné i tehdy, inzerát z 30.7.1910

Restaurace u Choděrů na Ferdinandově třídě č.p. 60 (nyní Národní), asi rok 1910 (AHMP) a kresba před zbořením, 1926

Portál domu č.p.60 s levou částí krámu, kde zřejmě působil Novák & Konejl, foceno 1909 (AHMP)

do vhodné místnosti přemístěn.

2) Stěny některých místností jsou špinavé, proto třeba tyto náležitě vyběliti, což budiž dle potřeby často opakováno.

3) Předsíň, přes kterou jsou přístupny ostatní místnosti v prvním patře budiž ponechána volnou nebo budiž tam ukládání zboží na nejmenší minimum omezeno, aby nepovstala požární závada.

4) V jednotlivých místnostech smí být pouze tolik osob zaměstnáno, aby na každou z nich připadlo alespoň 10 m³.

5) Kouřová roura u železných kamínek budiž řádně do komína zapuštěna.

6) Tmavé dílny na vázání věnců a tisknutí stuh budiž rovněž vyběleny a vhodnými reflektory opatřeny.

7) Pro dělnice pracující anilínovými barvami budiž pořízena aspoň tři umývadla s příslušenstvím.

8) Veškeré místnosti pracovní budiž ventilovány, a to pomocí sklopných křídel v horních částech oken /v každé místnosti alespoň v jednom okně/, otočených kol vodorovné osy nahoře směrem dovnitř pomocí páky z podlahy snadno dosažitelné.

9) Dvěře vedoucí v II. poschodí z dílny do schodiště nesmí býti na klíč uzavírány, aby v případě ohně nebyli dělníci tam zaměstnaní ve vážném nebezpečí.

10) Pro stříkání listů barvami, které dosud děje se způsobem velmi primitivním, nutno vykázati zvláštní intenzivně ventilovanou místnost pracovní.“

Firma všechny podmínky splnila a současně oznámila 27. srpna 1910 magistrátu zřízení krámu k prodeji svých výrobků v č.p. 60 na Ferdinandově třídě na Novém Městě, kde byla vyhlášená restaurace u Choděrů. O tři měsíce později, 16. listopadu 1910, oznámila zřízení krámu v protějším domě č.p. 417. Dům měl (a dosud má) průchod do Martinské ulice a stál za zrušeným kostelem sv. Martina ve zdi. Oficiálně bylo oznámení o zrušení pobočného závodu v č.p. 60 na Ferdinandově třídě podáno magistrátu 26. června 1911. Nelze přesně zjistit, zda měla firma současně dva krámy proti sobě. Ale zřejmě se stěhovala z jednoho do druhého a zrušení oznámila magistrátu dodatečně. Podle pozdější účetní revizní zprávy vznikla zrušením obchodu ztráta 2.000 K, která byla odůvodněna tím, že při zrušení filiálky ve Ferdinandově třídě (neuveďeno které) byla firma nucena odprodat zařízení filiálky a se značnou ztrátou částí přepychového zboží. Zařízení nemohlo být nikde uschováno, přepychové zboží pak se nedalo prodávat ve velkém, poněvadž časem by vyšlo z módy, bylo rozprodáno v příležitostných partiích. Na zařízení filiálky ztratila firma 1.200 K, na zboží 800 K. Z hlediska dalšího vývoje nebylo konkrétní datum zrušení obchodu podstatné, protože 6. února 1912 došlo ke zrušení dosud ohlášené a provozované živnosti a 18. června 1912 byla vymazána firma Novák & Konejl z obchodního rejstříku pro svůj zánik.

Důvodem bylo založení podniku nového. V žádosti o výmaz se uvádí: „Veřejnou tuto obchodní společnost rozvázali jsme na základě obapolného dohodnutí a jmění obchodní společností této v čistém obnosu 26.110,78 K přenesli jsme jako přínos do nově se utvořivší společnosti „Artiflora, továrna na umělé květiny, společnost s r.o. v Praze“, jejíž sídlo jest v Praze čp. 510-I, a kteráž počala obchodní činnost svou dne 31. května 1912, a to tím dnem, kdy do obchodního rejstříku zapsána byla.“

Společníci svůj závod vložili přínosem do nově ustavené firmy s navrženým názvem „Artiflora, společnost s r.o.“ Formu společnosti s ručením omezeným umožňoval zákon č. 58 vydaný 6. března 1906 a Artiflora byla teprve 132. firmou s r.o. v pražském rejstříku. O plánu na její založení psala Národní politika již 15. října 1911.

Umělá květina z plyše, asi počátek 20. století

Přeměnu firmy Novák a Konejl na společnost s.r.o. měla být provedena za účasti „Securitas“, peněžní společnosti s.r.o. v Praze, kterou v roce 1907 založila Ústřední banka českých spořitelů. V nové firmě měla být po přeměně značně rozšířena výroba. Plánovalo se zavedení preparace palmových listů nebo nově obchod s umělými pery. Základní kapitál společnosti Artiflora měl činit 100.000 K, rozdělený na podíly po 500 K.

Ve dnech 31. ledna a 1. února 1912 provedla firma Securitas revizi účtů firmy Novák & Konejl vycházející z bilance k 31. prosinci 1911. Podle toho došla revizní zpráva k čistému jmění ve výši 26.110,78 K, které bylo započteno do majetku Artiflory. Čisté jmění bylo děleno rovným dílem mezi oba společníky, každý měl tedy do Artiflory vložit podíl ve výši 13.055,39 K.

Z revizní zprávy stojí za zmínku několik čísel bilance.

Hotovost v pokladně činila 451,16 K, hodnota strojů a nástrojů byla 12.813 K, hotové vyrobené zboží na skladě za 19.419,66 K (ceny nákupní či výrobní). Pohledávky byly ve výši 12.611,46 K. Naopak firma měla za 5.000 K směnečných závazků, 2.580 K bankovního dluhu a za 20.499,26 K věřitelů. Revizní zpráva zcela jednoznačně doporučila zavedení řádného a přehledného účetnictví, hlavně pak účetního denníku, který by poměry obchodů zpřehlednil a plně by vyhovoval požadavkům moderní firmy.

Ustavující valná hromada se konala v úterý 6. února 1912 v 10 hodin dopoledne v místnostech kavárny Louvre za účasti 14 osob a dvou v plné moci. Podle přijaté společenské smlouvy měl podnik vyrábět umělé květiny, vázat z nich kytice a věnce, preparovat chemicky rostliny, zhotovovat stuhly se zlatem i barvotiskem a vyrábět ozdobná péra všeho druhu a obchodovat všemi uvedenými výrobky. Za tím účelem byl převzat celý závod firmy Novák & Konejl v Praze s veškerými aktivy i pasivy podle bilance k 1. lednu 1912 v čisté hodnotě 26.110,78 K, z níž byla polovina započtena na kmenový vklad Josefa Nováka a druhá na Heřmana Konejla. Oproti původně ohlášenému záměru, aby činil kmenový kapitál 100.000 K, byl upsán kapitál jen ve výši 68.610,78 K, tvořený přínosem obou společníků a za 42.500 K hotovými vklady ostatních upisovatelů, kteří splatili 25% vkladů při vzniku Artiflory, vyjma Karla Marouska, který splatil polovinu. Zbylé vklady se měly splatit na vyzvání jednatelského výboru.

Velkokavárna Louvre na Ferdinandově (Národní třídě), 1917

Jméno společníka	podíl	podíl v %
Josef Novák, společník závodu umělých květin v Praze	13.055,39 K	19,028%
Heřman Konejl ml., společník závodu umělých květin v Praze	13.055,39 K	19,028%
Václav Dostál, ředitel pensijního ústavu v Praze	10.000,00 K	14,575%
Josef Vaňha, stavitel v Praze 471-VII.	10.000,00 K	14,575%
František Plucha, úředník na Smíchově	5.000,00 K	7,286%
Karel Nedvěd, majitel závodu zahradnického v Praze 756-VII.	4.500,00 K	6,558%
František Matějovský, c. a k. dvorní krejčí v Praze 417-I.	4.000,00 K	5,830%
Josef Dostál, úředník České banky v Praze	1.500,00 K	2,186%
Terezie Čáslavská, industriální učitelka na Smíchově	1.000,00 K	1,458%
Václav Morávek, c. a k. dvorní krejčí v Praze 61-II.	1.000,00 K	1,458%
Heřman Konejl st., továrník ve Vysokém Veselí	1.000,00 K	1,458%
JUDr. Jiří Milde, advokát v Praze II.	1.000,00 K	1,458%
Stanislav Bartoš, továrník v Praze II.	1.000,00 K	1,458%
František Novák, učitel v Červeném Kostelci v.v.	1.000,00 K	1,458%
Jan Chlumecký, soukromník v Praze 512-VII.	1.000,00 K	1,458%
Karel Marousek, tkadlec ve Zlaté Olejnici u Plav č. 17	500,00 K	0,728%
	68.610,78 K	100,000%

Tabulka společníků Artiflory, kteří upsali počáteční vklady, jejich výše a podíl na firmě

Ženišské péro z Týnce, okr. Břeclav, region Podluží, 40. léta 20. stol. (MZM)

Hotově splatili společníci pouze 10.750 K. Společnost si určila podle společenské smlouvy, že bude voleno pět jednatelů na dobu neurčitou. Prvními jednateli byli zvoleni Josef Novák, Heřman Konejl ml., František Plucha, Václav Dostál a Karel Nedvěd, tedy vyjma stavitele Vaňhy všichni největší společníci.

Ze stávajících společníků, Nováka a Konejla se stali úředníci firmy. Byla s nimi podepsána služební smlouva, podle které se ředitelem celého společenského závodu stal Josef Novák, šéfem kanceláře firmy Heřman Konejl. Řediteli příslušeno řízení celého závodu, „chef“ kanceláře byl vlastně vrchním účetním, který řídil provoz. Obě funkce byly podle smlouvy na dobu neurčitou s tím, že každá ze stran měla tříměsíční výpovědní lhůtu. Měli za povinnost věnovat se veškerou svojí činností jedině závodu a nebyla jim dovolena účast na kterémkoliv jiném podniku. Podle smlouvy měli nárok na čtyřtýdenní dovolenou mimo (výrobní) sezónu, kterou určí jednatelé. Služné bylo řediteli stanoveny na 350 K měsíčně, šéf kanceláře měl 250 K měsíčně. Na starobní pojištění měli nárok dle platného zákona. Kromě toho byl ustanoven pokladník závodu, kterým byl Josef Novák.

První problém nastal hned po podání návrhu k zápisu. Obchodní a živnostenská komora sdělila soudu, že název firmy je příliš kusý a není z něj patrné, co je vlastně předmětem společnosti. Pouhý „fantastický“ název Artiflora nestačí a doporučila doplnění názvu. Firma byla vyzvána k úpravě společenské smlouvy, jejíž dodatek

500

PODÍLNÍ LIST

»ARTIFLORA«,
TOVÁRNA NA UMĚLÉ KVĚTINY, SPOLEČNOST S RUČENÍM OBMEZENÝM
V PRAZE

na kmenový vklad *splacený v hotovosti* pana

Karla Nedvěda
rahradníka, v Praze VII.

v obnosu

korun dvatisíce

který poskytuje jmenovanému společníku zapsanému v knize podíl-
níků str. *13.* veškerá práva na jmění a zisk společnosti po
rozumu stanov a zákona ze dne 6. března 1906 čís. 58.

V Praze, dne *17. července* ~~1912~~ 19*14*.

III.

»ARTIFLORA«
TOVÁRNA NA UMĚLÉ KVĚTINY
SPOLEČNOST S R. O.
V PRAZE

J. Dvořák

byl přijal 28. března 1912 a předložen soudu. Podle něj byl název společnosti upraven na „Artiflora, továrna na umělé květiny, společnost s r.o.“. K tomu se měla opět vyjádřit komora, zda nový název, obsahující „továrna“ je přiměřený stavu firmy. V odpovědi komory zaznělo, že nečiní námitek, protože vše odpovídá předmětu podniku, který společnost provozuje. Obchodní a živnostenská komora si provedla vlastní šetření, přímo v dílnách firmy, díky čemuž se dá dnes velmi podrobně udělat představa o stavu a podobě dílen. Výsledek šetření zněl takto:

„Artiflora zabývá se v Praze I., Havelská ul. 5 výrobou umělých květin a věnců z nich, pak jest projektováno preparování suchých větví palem a pod. na imitaci živých. K tomu účelu slouží firmě 11 místností v 1. a 2. patře zmíněného domu a sice v zadním traktu do ulice Michalské. První místností při vchodu jest prodejna /1/ zboží, na níž jest druhá prodejna /2/. Z této po levé ruce vchází se do rozsáhlé výrobní /3/, v níž se válcují látky na válcovacím stroji, jenž bude poháněn elektromotorem a kde circa 20 děvčat zhotovuje /rozvazuje a svazuje/ umělé květiny. Po pravé straně jest kancelář /4/, kde zaměstnán jest ředitel firmy /Novák/, účetní /Konejl/, 1 komptoiristka a 2 cestující. Z kanceláře jest vchod do dílny menší /5/, kde 1 vysekávač zhotovuje tvary květinových listů nebo květin z apretovaných látek a sice ručně úderem palice na železnou formu. S touto místností souvisí i skladiště menší /6/, kde je zaměstnán 1 balíč. Z 1. prodejny jest na levo vchod do většího skladiště /7/. Z dílny vysedávačovy vchází se po železných schodech do dílny pozlačovačské /8/, kde 2 muži na dvou strojích zlatí nebo bronzují listy, stuhy a pod. V této místnosti také barvívají se stlačeným vzduchem a kyselinou uhličitou látky i bude barvení to zařízeno na elektr. pohon. Odtud vchází se do sušárny na látky /9/ a z této do barvírny květin a úpravny /apretovny ruční/ látek /10/, kde 1 barvíř a 1 natěrač zaměstnán jest. Z barvírny vchází se do rozsáhlé dílny /11/, kde rovněž asi 20 děvčat lepí listy a květy, dává jim formu na 4 ručních štančnách a květiny upravuje a rovná. Dělna práce jest provedena a sice jest prostup výroby tento: V místnosti 9 a 10/ úpravně se látky připravují a barví, z nich vysekávač /v 5/ vysekává tvary, lepičky /v 11/ slepují listy a květy a 4 jiná děvčata je na štančnách vytlačují, barvíř /v 10/ je znovu barví, suší, načež z nich děvčata /v 3/ vyrábějí květiny a věnce. Firma vyvážá do Anglie a Ruska a pracuje na sklad.“

Komora potvrdila, že se jedná opravdu o továrnu, což dokládala i výše výdělkové daně firmě Novák & Konejl, která na rok 1911 byla předepsaná sazbou 280 K a po odpočtech činila 235,20 K. Pro názornost, v roce 1900 měl Josef Novák platit výdělkovou daň 80 K. Soud nakonec firmu zapsal do rejstříku v pátek 31. května 1912. K tomuto datu byla zahájena oficiálně činnost Artiflory a ke stejnému dni byly vydány i podílové listy.

Ve firmě pracovalo přes 50 dělníků a dělnic. Jejich pracovní podmínky, ale nebyly ideální. Dokladem o tom je živnostenský list vydaný Artiflorě za podmínky do 2 měsíců splněných výhrad, které byly: 1) *Veškeré místnosti pracovní budžež zařízeny k řádnému větrání pomocí sklápěcích křídel ve vrchních částech oken zařízených.*

2) *V místnostech pracovních smí býti jen tolik osob zaměstnáno, aby na každou nejméně 10 m³ vzduchu vypadalo.*

3) *Záchody té doby ve velice špatném stavu se nalezající, budžež řádně opraveny a ku větrání zařízeny.*

4) *U větrníku sloužícímu ku stříkání barev, budžež zřízen pojišťovací ventil dostatečného průřezu, který by nevyšší 2 atmosféry tlaku připouštěl. Pohánění řemeny jak motoru elektrického tak také vzduchové pumpy a stroje válcovacího budžež v dosahu dělníků tak ohrazeny a ozubená soukolí válcovacího stroje tak zapouzdrěny, aby nikdo v nebezpečný styk s nimi přijíti nemohl. K obsluze transmise třeba poříditi pevný nahoře háky opatřený žebřík. Vzhledem k tomu že vzduchová pumpa a stroje válcovací společným motorem poháněné nemají vysuňovacího zařízení, nesmí oba tyto stroje současně býti v běhu.*

5) *Aby odsávání barev od stolu stříkacího díti se mohlo bez závady, budiž otvor ventilátorové roury nyní žalusími uzavřený úplně otevřen.*

6) *Jelikož schodiště domovní přístupno jest z pracovních místností po dlouhé pavlači a nebezpečí ohně, jak zkušenost ukázala, skutečně zde stává, musí chodby a východy jakož i dotyčná pavlač býti úplně volná a nesmí zde ani krabice ani výrobky, ani bedny býti ukládány.*

7) *Vzhledem k tomu, že umístění pisoiru samostatného jest nemožno, budžež brejle klosetové upraveny tak, aby se samy sebou zvedaly. Záchody budžež v čistotě udržovány*

9) *Ve druhém poschodí jest nutno okno světlíku ze skladiště listů zřítiti z ohnivzdorného skla, osazeného v železném rámu.*

10) *Dvěře mezi místností k preparování látek a místností k lisování listů budžež zřízeny ohnivzdorně.*

11) *Schodiště vnitřní, točité, budiž bud' ve II. neb prvém poschodí ohnivzdorně uzavřeno zřízením rabicových stěn s ohnivzdornými skly.*

12) *Místnosti ve II. poschodí, označená jako „Výroba krabic“, nesmí se k žádnému účelu než jako úplně volná komunikační chodba používatí.*

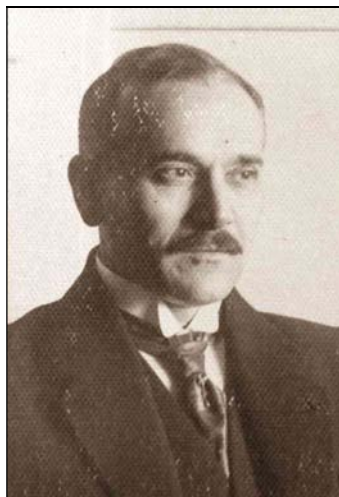

Svatební věneček a jeho detail, počátek 20. století (UPM)

Stanislav Bartoš, továrník
(*13.11.1866 – † 8.2.1935)

František Matějovský, krejčí
(*30.11.1868 – † 21.9.1943)

13) Dvěře v I. poschodí mezi dílnou květin a místností k vázání věnců musí být zařízeny ohnivzdorně.

14) Okno do světlíku ze skladiště květin musí se zařídit tak, jak pod 8.) bylo vyznačeno.

15) Chodba spojovací v I. poschodí musí úplně volnou zůstat, a nesmí se též k žádnému jinému účelu používat.

16) Pro závod budte opatřeny pro I. a II. patro hasební příruční pomůcky a to buď extinkteury (hasící přístroje) neb větší nádoby stále vodou naplněné a menší nádoby k nalívání.“

Ze sepsaných závad bylo jasné, že pracovní podmínky nebyly dobré, ale částečně byly dány i stářím domu, kde byly dílny umístěny. Jen pro ilustraci, firma platila nájemné ve výši 199 K měsíčně, tedy desetkrát více než odváděla na daních. Na to za jakých podmínek se zboží ve firmě vyrábělo, je s podivem, že bylo vyváženo do Velké Británie a Ruska.

O firmě a výrobních prostorech je toho známo hodně, ale co vlastně víme o společnících a jednatelích firmy. Seznam podílníků byl tvořen různorodou společností. Kromě dvou hlavních osob, Nováka a Konejla ml. jsou tu další osobnosti. Je tu třeba Konejlovův otec, továrník vyrábějící též úspěšně umělé květiny. Učitelka Terezie Čáslavská pocházela zřejmě z okruhu Konejlových přátel z jeho působení na obchodních školách. Na straně Novákově je tu jeho starší bratr František, učitel v Červeném Kostelci. Část investorů měla co dočinení s firmou obchodně. Tkadlec Karel Maroušek pravděpodobně dodával své látky pro výrobu květin. Naproti tomu továrník Stanislav Bartoš (viz Věstník 5/2013) měl jednu z největších továren výroby klobouků u monarchii a prodával i přípravky pro modistky, tedy umělé květiny potřeboval trvale ve velkém výběru. Podobně oba dvorní krejčí Morávek a Matějovský. Stavitel Josef Vaňha a František Matějovský měli k Artifloře ještě jiný vztah, který stojí za zmínku.

Josef Vaňha se narodil 23. května 1876 jako prvorozený syn v rodině holešovického převozníka a obchodníka rybami Karla Vaňhy. Vaňhům patřil dům č.p. 150 „Na Rybárně“ v Troji, podle jehož názvu Josefův mladší bratr Jindřich pojmenoval a založil slavný rybí gril a restauraci na Václavském náměstí. Josef vystudoval gymnázium a po průmyslové škole pracoval jako stavební adjunkt u stavitele Elhenického na Smíchově nebo u Nekvasila v Karlíně. V roce 1903 se stal zkušným zednickým mistrem a o rok později majitelem vlastní koncese. V následujících letech realizoval desítky staveb továren či obytných domů. V roce 1911 mu prodal pražský Němec Carl Haas na Starém Městě dva sousední domy č.p. 341 a 949 na Ferdinandově třídě. Vaňha je zbořil a na jejich místě vystavěl moderní novostavby. Dům č.p. 949 prodal 27. dubna 1911 c. a k. dvornímu krejčímu Františku Matějovskému.

Palác Matějovský na Ferdinandově třídě 949-I., 1910

Detail průčelí paláce Matějovský, 1912, Eckert (AHMP)

Odstraňování císařského orla 28. října 1918 z fasády

Unikátní záběr výlohy Artiflory se skupinou zaměstnanců (v buňce asi A.Černý), jaro 1913 Ukázky z katalogu umělých listů

Detail výlohy Artiflora s řadou per a květin, 1912, foto Eckert, (AHMP)

Matějovský se narodil 30. listopadu 1868 jako druhý syn krejčího Jana Matějovského a jeho ženy Anny, rozené Světákové v obci Městečko u Chotýšan na Benešovsku. Už jeho dědeček byl tkadlec a textil byly rodovou tradicí. Mladý František se stal jako jeho otec také krejčím. Do Prahy přišel v roce 1890 a nastoupil praxi ve firmě J. Beneš a syn, závod krejčovský, se kterým se účastnil i jubilejní zemské výstavy v roce 1891. Rok poté si přivedl do Prahy svoji ženu Marii, rozenou Durdíkovou, se kterou se oženil 31. října 1892 v rodišti své matky, v Polici nad Metují. Vlastní krejčovskou živnost získal 4. listopadu 1892. Záhy se stal vyhledávaným mistrem a změnil svůj podnik na módní závod. V roce 1902 se stal c. a k. dvorním krejčím. Do roku 1919 se stal největším závodem svého druhu v Československu.

Matějovský byl majitelem řady nemovitostí v Praze a stavitel Vaňha mu vybudoval vlastní „palác Matějovský“. Kromě jeho krejčovského salonu byly v domě nájemní byty a kanceláře, a v přízemí moderní obchody k pronajmu.

Právě vznikající Artiflora hledala pro své zboží prodejnu. Už v prospektu, oslovující potenciální podílíky uváděla kromě svého výrobního záměru také „zaříditi moderní prodejnu pro všechny tyto výrobky, aby konsumenté četné za nákupem do Prahy zajiždějí mohli nakupovati v Praze a nemuseli vážiti cestu do Vídně, jak se tak až dosud většinou děje. Tím by byla vyplněna citelná mezera v tomto oboru českého obchodu a průmyslu.“

Josef Novák věděl přesně o čem píše. Kromě umělých květin a náhrobních věnců vyráběl také listy a větvičky. Právě větvičky dosud v Čechách nikdo nevyráběl a firma tak našla stabilní odbytu u exportérů ve Vídni, kteří dál po smontování celků vyváželi jeho práci do světa. Stejně tak znal potenciál trhu s preparovanými listy palem, které chtěl nově zavést. Dosud se dovážely preparované rostliny z Německa a dva největší dovozci měli obrát přes 2.000.000 K ročně. Dokonce se dovážely zpět rostliny, které byly původně zakoupeny v Rakousku, preparovány v Německu a dovezeny zpět.

Seznámením všech pánů došlo ke spolupráci a tak se krejčí Matějovský i stavitel Vaňha rozhodli k úpisu podílů v nově se tvořící Artifloře, který tím našla i ideální prostor pro svoji výstavní prodejnu. V neděli 15. září 1912 se v Národní politice objevila zpráva, která zvala ctěné dámy k prohlídce nové prodejny na Ferdinandově třídě 21. Samotný dům byl úředně zkolaudován 26. září 1912, ale Artiflora zde vydržela pouze krátkých patnáct měsíců.

Společnost Artiflora obsadila jeden z krámů, který měl světlé prostorné místnosti k prezentaci veškerého jejího sortimentu od umělých květin až po ozdobná pera. Prodejna měla i zadní prostor, kde se na místě upravovaly květiny dle přání zákazníka. Prodejna byla od otevření cíleně zaměřena na bohatší klientelu vyžadující to nejlepší zboží. Artiflora zde nabízela výběr toho nejlepšího co produkovala do Vídně a na export. Celá Ferdinandova třída od Národního divadla až po Ovocnou ulici (dnes 28. října) byla českým korsem a protiváhou korsa německého, které bylo v ulici na Příkopě. Nelze zapomenout, že půtky mezi Čechy a Němci byly na denním pořádku a trvale již od Jubilejní zemské výstavy v roce 1891, které se po několika měsících průtahů odmítli čeští Němci zúčastnit a bojkotovali ji. Výstava byla výhradně českou záležitostí. Střet českých a německých obchodníků sice nebyl až na výjimky vyostřen, ale byl každodenní součástí atmosféry v Praze.

I proto Artiflora nabízela na tomto prominentním místě opravdu luxusní zboží, tedy zejména různá pera do klobouků a jen vybrané umělé květiny, které rozhodně nepatřily do tuctové produkce ostatních českých dílen.

Artiflora, ale vydržela na Ferdinandově třídě v Matějovského paláci pouze 15 měsíců. Co bylo důvodem jejího odchodu se nedá zcela jednoznačně říci, ale již 20. září 1913 vyšel v Národních listech první inzerát, oznamující, že prostorný krám, co je dosud Artiflora je od února 1914 k pronajmutí. Byl to Matějovského inzerát, který současně oznamoval i volný byt v domě.

Vraťme se k Artifloře a tomu, co se v ní dělo po zápisu do obchodního rejstříku 31. května 1912. První významnou změnou byl odchod Heřmana Konejla ml. ze společnosti. Podle usnesení z 16. července a 13. září 1912, zapsaných v knize protokolů, dala Artiflora souhlas s převodem jeho podílu na Aloise Černého, soukromého úředníka z Kolína. Černý byl především přednostou kanceláře a úředníkem Artiflory, čím byla zachována kontinuita ve firmě. Smlouva o převodu podílu byla uzavřena 27. září 1912 za cenu nominální, která byla vyplacena při podpisu smlouvy. Poté se Heřman Konejil vzdal 30. září 1912 funkce jednatele společnosti.

Společníci s hotovými vklady, měli své podíly splatit v daných termínech nebo na vyzvání společnosti. Do 27. listopadu 1912 je až na stavitele Vaňhu všichni splatili. Vaňha byl vyzván a přislíbil splatit podíl do konce roku 1912, ale nestalo se tak a i přes čtyři mu zasláné upomínky své slovo nedodržel. V prosinci 1912 sdělil firmě, že je vážně nemocný a léčí se v zahraničních lázních. Místo splacení svého podílu zaslal směnky, které měly pokrýt jeho podíl, ale ty firma nemohla akceptovat. Nakonec své podíly doplatil, ovšem skutečnost byla trochu jiná. Pro svoji nemoc již nebyl schopen dostát svým závazkům. Aby byly zápisy podílů kompletní, dohodl se na splacení svého podílu, který za něj zřejmě splatil Václav Dostál. Ten od Vaňhy poté koupil 31. ledna 1913 jeho podíl ve výši 10.000 K za cenu 7.000 K. Rozdíl byl asi úrokem z půjčky. Dostál tím zvýšil svůj podíl v Artifloře na 20.000 K. Stavitel Josef Vaňha zemřel pár dní poté, 9. února 1913. Plně splacený kapitál Artiflory byl zapsán 18. března 1913.

Na pátek 28. února 1913 byla svolána první řádná valná hromada za obchodní rok 1912. Na ní se dostavilo osobně 6 společníků s 93 hlasy. Po přečtení zprávy jednatelů o činnosti za rok 1912, která byla schválena, došlo k návrhu na rozdělení čistého zisku ve výši 10.590,31 K. Na příspěvek rezervnímu fondu bylo určeno 5%, tj. 529,52 K a 10% po jejich odečtení tj. 716,15 K, celkem tedy 1.245,67 K. Na účet dividendy bylo navrženo vyplatit 5% dividendu v celkové výši 2.899,29 K a mimořádnou 5% superdividendu ve stejné výši, tedy celkem 5.798,58 K.

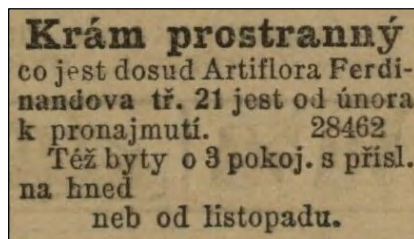
Na účet tantiém byly navrženy odměny ve výši 30% tj. celkem 2.148,45 K a nerozdělený zisk 1,397,61 K měl být převeden na další rok. Návrh na rozdělení zisku byl všemi bez výhrad schválen.

Na programu valné hromady byl ještě jeden bod, návrh jednatelů na zvýšení kapitálu až do výše 150.000 K. Návrh na zvýšení byl odůvodněn jednateli Novákem a Černým, že jest zapotřebí, aby společnost vládla větším kmenovým kapitálem než dosud. Ze zvýšeného kapitálu by se podíly úrokovaly 5% dividendou od 1. července 1913 s tím, že dosavadní společníci budou mít přednostní právo dalšího úpisu po dobu čtyř týdnů.

Poslední záležitostí, která se projednávala v rámci, valné hromadě bylo odstoupení Františka Pluchy z funkce jednatele, který se v únoru 1913 vzdal své funkce. Společnost tak měl jen tři jednatele z pěti, které měla mít.

Míla Schnirchová-Boučková (1888-1970)
foto František Drtíkol, 1913 (payne.cz)

Inzerát z Národních listů, 20. září 1913

Inzerát s pozvánkou na valnou hromadu Artiflory 28. února 1913

Slaměný klobouk s umělými ocúny, tyl a sametka, po r.1911

Čepec „kapot“, tyl, sláma, růžové květy a pštrosí peří, do r.1880

Klobouk z černého celofánu s růžovými květy, konec 30. let 20. stol.

Čepec „kapot“, sláma, květy a hnědá sametka, po r.1890

Slamák ozdobený červeným závojem a květy, 20. léta 20. stol.

Čepec „kapot“, peří, umělé perličky a květy, kolem r.1900

Imitace hnědé slámy a umělé květy, do r.1925

Černá sláma a květy, kol. r.1925

Čepeček z bílého tylu a krajek, kol. r.1850

Ukázky dobových dámských klobouků ze sbírky Muzea klobouků, Muzeum Novojičínska, p.o., Nový Jičín

Artiflora
továrna umělých květin a přepychových per
společnost s r. o.
zvyšuje kapitál na K 150.000.
Za prvý rok činnosti při kapitálu K 70.000 dosažen
zisk **K 10.590,31** a vyplacena
dividenda 10% ní.
Předměty výroby: **umělé květiny, ozdobná
péra**, tudíž ve-més výrobky nejšíři spotřeby, jež
v důsledku **stále rostoucího přepychu** do-
znávají při vydatné celní ochraně vzrůstajícího odbytu
za slušné ceny. Můžeme tudíž ujistiti, že uloženi
v podílech našich jest nejen jistá, ale že i v budouc-
nosti za norm. poměrů
rentabilita jejich bude stoupati.
Blíže informace ústní i písemně podá a prospekty
zašle reditelství. 31241-I
Artiflora,
továrna umělých květin a přepychových per
v Praze L, Ferd. tř. 21 (palác Matějovský).

Oznámení o zvyšování kapitálu, 23.3.1913

Letné, kde pracovalo několik osob v provozovně pro preparaci palem a rostlin. Pobočný závod tu nebyl ani rok a 11. června 1913 bylo magistrátu oznámeno jeho zrušení.

Právě červen 1913 byl zlomovým okamžikem. Jsou to jen střípky, které sestavíme-li je, dají nám obraz o tom co se asi stalo. Ředitel Artiflory Novák požádal policejní ředitelství už v lednu 1913 o vydání cestovního pasu do Ruska s platností na tři roky. Jako cíl cesty uvedl Moskvu a Petrohrad. V červnu zažádal o vydání živnostenské legitimace. Tu měli obchodní cestující, kteří se mimo obvod své Obchodní a živnostenské komory prokazovali jako řádní obchodníci na svých cestách při uzavírání obchodů jak v rámci monarchie, tak i v zahraničí. Jeho pas se nedochoval, ale do Ruska opravdu odjel. Až do června 1918 však o něm neexistuje téměř žádná stopa vyjma té, že v březnu 1915 byl přihlášen v Heřmanově č.p. 1168 v Holešovicích. Do roku 1919 je u místa jeho pobytu uvedeno jen „neznámo kde“. Zkrátka po tu dobu Novák zmizel ze světa a asi věděl proč.

Cestující
v oboru umělých květin částečně zapracovaný
za pevný plat a provisi se ihned přijme.
ARTIFLORA, společnost s r. o.,
továrna umělých květin, listů a chem. prepa-
race palem a zámořských rostlin,
Praha, Havelská ulice čis. 5,
dříve Jos. Novák. 1921-I.

Každodenní provoz Artiflory postihly v roce 1913 dvě nepříjemné události. Ta první se stala v noci na 23. ledna 1913, kdy se neznámý pachatel vloupal do dílen v Havelské ulici a odcizil zde 44 metrů černé stuhu v ceně á 50 haléřů, tedy za 22 K a ještě v hotovosti 19,60 K. Druhá událost přišla ve středu 3. září 1913, kolem 22 hod. kdy uviděli kolemjdoucí z I. patra domu v Michalské ulici č.p. 510 vycházet dým a plameny. Přivolaný strážník za přispění domovníka rozbil skleněné dveře a vnikl dovnitř. V místnosti stál na židli zapálený lihový (plynový) vaříč, nad kterým visely umělé květiny a věnce, které se vzňaly. Zda šlo o nešťastnou náhodu nebo úmysl se nepodařilo objasnit.

Podle přijaté společenské smlouvy měla mít Artiflora pět jednatelů.

Pokud některý z nich odstoupil, měl být zvolen na jeho místo další. Jenže od únorové valné hromady měla firma jednatele jen tři. Obchodní soud jí tedy vyzval k nápravě. Odpověď zněla tak, že se stane na nejbližší valné hromadě, která se bude konat během června 1913. Na druhou urgenci ze začátku července sdělila firma, že valná hromada se měla konat 1. července, ale nemohla se konat, protože většina podílníků a jednatelů byla na venkově a jejichž adresa není firmě známa. Proto se valná hromada odročila na polovinu srpna. V září se situace opakovala ve stejném duchu, jen s tím rozdílem, že Artiflora požádala o odklad až do ledna 1914, kdy se měla konat řádná valná hromada a firma by spojením ušetřila značné výlohy. Řádnou valnou hromadu se Artifloře podařilo svolat až na pátek 13. února 1914. Nakonec nové zápisy i průběh valné hromady byl soudu předložen až 22. května 1914, tedy téměř rok poté co jí soud vyzval k nápravě. Nutno podotknout, že změn bylo více, ale byl to také první, tak výrazný impuls pro podílníky, že ve společnosti není vše v pořádku.

Na II. řádnou valnou hromadu, konanou 13. února 1914, opět v restauraci u Choděřů se na 19:30 hod. sešlo pět společníků, kteří měli za 43.555,39 K podílů, tj. 77 hlasů. Měla být předložena zpráva jednatelů za rok 1913, ovšem žádná nebyla. Předseda valné hromady Václav Dostál sdělil přítomným podílníkům: „že ředitel závodu pan Josef Novák nebyl pro nahodilé překážky s to inventuru podniku skončiti, a že následkem toho účetní pan Alois Černý nemohl bilanci za rok 1913 sestaviti. Následkem toho navrhuji jednatele, aby na předložení bilance za rok 1913 povolena lhůta do konce června 1914 jdoucí, a sděluje pan předsedající zároveň, že na pořad příští valné hromady dán bude návrh jednatelů, aby správní rok končil vždy 30. června každého roku, a aby následkem toho příslušná změna stanov provedena byla.“ Sdělení bylo vzato na vědomí a odklad bilance byl schválen.

V dalším bodě došlo k volbě jednatelů. Dosavadní jednatele Dostál, Nedvěd a Novák se vzdali svých funkcí, protože přijetím nových stanov byl zvýšen počet jednatelů na šest a byly zcela nové volby. V nich byli jednatele znovu zvoleni Václav Dostál, Karel Nedvěd. Z nových podílníků pak Václav Kudr, Bohdan Marušiak, Matěj Holan a Jan Svidenský. Josef Novák jednatelem znovu zvolen nebyl, dokonce nebyl ani přítomen na valné hromadě.

Tím se vlastně „elegantně“ zbavil jakékoliv odpovědnosti jednat za Artifloru. Formálně zůstal pouze jejím podílníkem a ředitelem závodu, tedy jen pouhým zaměstnancem.

Od dubna 1914 již nebyl ani odpovědným zástupcem vůči magistrátu, kterým se za něj stal účetní Alois Černý.

Jeho „tichý“ odchod měl ještě jednu, pro něj vlastně bonusovou třešničku. Na oné valné hromadě, kde přestal být jednatelem se především projednávalo zvýšení kapitálu, schválené předchozí valnou hromadou. Od chvíle, kdy vyšlo oznámení o zvyšování jmění, byly vlastně přijímány vklady nových společníků, které se jim úrokovaly od 1. července 1913 jako kapitál, ale dosud vlastně nepatřily k zapsaným podílníkům, ale jejich vklady byly složeny k rukám jednatelů a jim k volnému použití. Novák byl v té době jednatelem firmy a je s podivem, že okolnost, že nesestavil podklady pro řádnou

a včasnou inventuru, na kterou prý neměl kdy, nikoho nepřekvapila a na valné hromadě její odklad prošel bez jedině připomínky a to dokonce i nových společníků, kteří o vedení firmy neměli potuchy. Vzniká tak dojem, že Novák z firmy utekl a zanechal jí na pospas důvěřivých lidí, kteří do Artiflory v dobré víře investovali. Důsledky však byly svedeny na okolnost vyhlášení I. světové války a přerušeni zahraničního obchodu, které ani při dobré vůli nemohla Artiflora ovlivnit. K tomu se však ještě dostaneme.

V rámci programu druhé valné hromady bylo přijato 12 nových společníků s celkovými vklady ve výši 36.000 K. Stávající podílníci v rámci přednostního práva na úpis při zvýšení kapitálu upsalí za 4.000 K, tedy kapitál byl celkově zvýšen o 40.000 K na 108.610,78 K. Obchodní soud zapsal zvýšení kapitálu 17. července 1914. Za 11 dní na to vyhlásilo Rakousko-Uhersko válku Srbsku, čímž se vlivem uzavřených dohod rozpoutala 1. světová válka. Díky tomu byly přerušeny veškeré obchodní i poštovní styky s nepřátelskými státy a případné dovozy a vývozy zboží byly znemožněny. Následkem válečného hospodářství byla omezena výroba veškerého neválečného a luxusního zboží, takže obor umělých květín a ozdobných per byl utlumen mezi prvními. Ženy, které přišly o své muže na frontě neměly sebemenší důvod zdobit své šaty nebo pokrývky hlavy. Kromě toho i mužští dělníci pracující v Artifloře byli povoláni na frontu a jejich těžkou práci by ženy převzít nemohly. Povolávací rozkaz dostali také někteří úředníci a jednatele Artiflory. Prvním byl Václav Kudr, později Václav Dostál. Matěj Holan rezignoval 31. prosince 1914, Bohdan Marušiak se vzdal své funkce 1. března 1915. Dlužníci se stále častěji dotazovali na své peníze. Už v únoru 1914 opustila Artiflora prodejnu na Ferdinandově třídě a našla si krám v ulici Na Můstku č.p. 380, kde provozovala obchod zbožím smíšeným, ale i toho oprávnění se 18. srpna 1914 vzdala a zůstala jí pouze její původní výroba v Havelské ulici č.510. Zůstalo jedině možné řešení situace.

C.k. obchodní soud v Praze nařídil 7. listopadu 1914 ustavit nad Artiflorou obchodní dozor podle císařského nařízení č. 247 vydaného 17. září 1914, které se aplikovalo na firmy, které válečnými událostmi byly přivedeny k platební neschopnosti a toto nařízení mělo odvrátit vyhlášení konkursu a ochránit tak firmy a věřitele, pokud by podnik mohl za jiných okolností přežít. Obchodním dozorem byl pověřen Karel Rieger, úředník v Praze, který měl za povinnost „*dlužníkově vedení závodu podporovati a nad ním bděti.*“. Vzájemná komunikace Riegra s jednatelem byla vlastně nulová. Největší díl práce zůstávala na účetním Černém, ten se snažil řídit Artifloru v omezeném režimu. Firma se snažila vyprodat sklady a občas inzerovala v tisku. Snažila se vyrovnat se svými největšími věřiteli. Jenže za redukováného stavu dělnictva a nedostupnosti

Jméno společníka	podíl	zvýšení	podíl v %
Josef Novák, společník závodu umělých květín v Praze	13.055,39 K		12,02%
Alois Černý, přednosta kanceláře Artiflory v Praze	13.055,39 K		12,02%
Václav Dostál, ředitel pensijního ústavu v Praze	20.000,00 K		18,41%
František Plucha, úředník na Smíchově	5.000,00 K		4,60%
František Matějovský, c.a k. dvorní krejčí v Praze 417-I.	4.000,00 K		3,68%
Karel Nedvěd, majitel závodu zahradnického v Praze 756-VII.	2.000,00 K	2.000 K	3,68%
Gustav Nitsche, emeritní ředitel v Písku č.p. 503	2.000,00 K	1.000 K	2,77%
Josef Dostál, úředník České banky v Praze	1.500,00 K		1,38%
Terezie Čáslavská, industriální učitelka na Smíchově	1.000,00 K		0,92%
Václav Morávek, c. a k. dvorní krejčí v Praze č.p. 61-II.	1.000,00 K		0,92%
Heřman Konejil st., továrník ve Vysokém Veselí	1.000,00 K		0,92%
JUDr. Jiří Milde, advokát v Praze II.	1.000,00 K		0,92%
Stanislav Bartoš, továrník v Praze II.	1.000,00 K		0,92%
František Novák, učitel v Červeném Kostelci v.v.	1.000,00 K	1.000 K	1,84%
Jan Chlumecký, soukromník v Praze č.p. 512-VII.	1.000,00 K		0,92%
Karel Marousek, tkadlec ve Zlaté Olejnici u Plav č. 17	500,00 K		0,46%
Ing. František Lad. Kučera, majitel chem. laboratoře v Praze	500,00 K		0,46%
Matěj Holan, nájemce dvora, Chvalkov u Kamenice n. Lipou		8.000 K	7,37%
František Černý, nájemce dvora Nové Zámky u Č. Lipy		8.000 K	7,37%
Jan Svidenský, restaurátér na st. nádraží v Praze 1014/II.		5.000 K	4,60%
Václav Kudr, úředník pensijního ústavu čs. peněžnictva		3.000 K	2,77%
Bohdan Marušiak, kontrolor Ústř. banky č. spořitelén v Praze		3.000 K	2,77%
Antonie Nedvěďová, soukromnice na Žižkově č.p. 932		2.000 K	1,84%
Otto Štengl, úředník elektrických podniků v Praze II.		2.000 K	1,84%
František Janoušek, odborný učitel v Jablonci nad Jizerou		1.500 K	1,38%
Václav Beneš, hospodářský správce v Červ. Pečkách		1.000 K	0,92%
JUDr. Václav Dúras, advokát v Praze č.p. 37-II.		1.000 K	0,92%
František Pastejšík, místoředitel Patria akc. spol. v Praze		1.000 K	0,92%
Antonín Pavel, tovární úředník v Náchodě		500 K	0,46%
	68.610,78 K	40.000 K	100,00%

Přehled všech podílníků Artiflory po zvýšení jmění a jejich podíl na celkovém kapitálu firmy.

a včasnou inventuru, na kterou prý neměl kdy, nikoho nepřekvapila a na valné hromadě její odklad prošel bez jedině připomínky a to dokonce i nových společníků, kteří o vedení firmy neměli potuchy. Vzniká tak dojem, že Novák z firmy utekl a zanechal jí na pospas důvěřivých lidí, kteří do Artiflory v dobré víře investovali. Důsledky však byly svedeny na okolnost vyhlášení I. světové války a přerušeni zahraničního obchodu, které ani při dobré vůli nemohla Artiflora ovlivnit. K tomu se však ještě dostaneme.

Václav Dostál, ředitel pens. ústavu (*23. 9. 1883 – † 25. 2. 1933)

jednatelů, kteří měli vše dávat k souhlasu Riegrovi to nebylo snadné. Dva jednatelé byli někde na frontě, dva rezignovali a zůstali jen Jan Svidenský Karel Nedvěd. Karel Rieger podal v listopadu 1915 návrh, aby byl funkce obchodního dozorce sprostěn, prý z důvodu, že je nemocen a přislíbil, že do tří dnů předloží zprávu, kterou prý soudu již v září předložil. Uvedl že jednatelé Dostál a Kudr konají vojenskou službu neznámo kde a že účetní Alois Černý má nastoupit k odvodu 6. prosince 1915 a sdělil: „že, bude-li účetní ten museti narukovati, bude se museti závod uzavřít, ježto nemá osobu způsobitou k vedení závodu.“

Současně oznámil, že pro dlužné daně je na 3. prosince 1915 stanovena dražba, což prý oznámil také jednatelům Svidenskému a Nedvědovi.

Karel Nedvěd, ale už nechtěl mít s Artiflorou nic společného. Soudu odpověděl: „Jsem churav od doby kdy jsem ztratil to co celý život jsem šetřil. Zaplatil jsem za Artifloru bankám proto, že válka přinesla pro mnohé obchody zničení. A že v Artifloře se přišlo o peníze jsou okolnosti války, které já sám nejvíc pocítil, stálo mě to přes 40.000 K vlastního jmění, které mě měli býti oporou nyní ve stáří (pozn. 52 let) kde mě zdraví a nervy vypovídají službu.“ Když od soudu dostal pokutu, za to, že jako jednatel vlastně nejednal a neřešil co podle soudu řešit měl, odpověděl 17. října

1916 takto: „Nežli bych na vině ve stáří dožít té hanby pokuty raději ukončím celé trápení Artiflorou jsem přišel o celé své jmění a nyní mám za to být ještě trestán jsem nervově churav že celé noci probdím a ještě mě sl. soud ustavičně činí zodpovědná za věci do kterých nemám práva mluvili neb jednatel jsem již nejsem.“ Je těžko ověřit, zda jeho slova byla pravdivá nebo jen snahou mít od soudu klid, aby mu už nikdo dál nepsal. Problém zůstával v tom, že sice se formálně jednatelství vzdal, ale nebyl z rejstříku vymazán. Po valné hromadě 19. prosince 1915 byl sice na soud podán návrh na jeho výmaz se slovy „dovolujeme si oznámiti, že jednatel p. Karel Nedvěd, majitel realit jakožto jednatel pro těžkou chorobu nervosy na velký nátlak svého lékaře se funkce jednatelské vzdává.“, dokonce, že jednateli byli zvoleni Ing. František Ladislav Kučera, Václav Morávek, František Matějovský a Stanislav Bartoš, jenže návrh nebyl přijat, protože nebyl doložen patřičnými listinami. Proto byl Nedvěd pro soud stále jednatel. Ani stav jeho nemoci se nedá ověřit. Přestože byl „churav“ a nebyl prakticky schopen nic řešit, účastnil se svolané mimořádné valné hromady a dokonce byl jejím předsedajícím.

Mimořádná valná hromada byla svolána na sobotu 30. prosince 1916 do místnosti restaurace II. třídy na státním nádraží v Hyberské ulici, kterou provozoval její nájemce Jan Svidenský a prostor zde poskytl. Dostavilo se jen 7 společníků, kteří drželi za 34.555,39 K podílů, přesto byla valná hromada usnášeníschopná. Z programu valné hromady bylo zřejmé, že Nedvěd a Svidenský byli ti, kdo na ní měli největší zájem. Projednávalo se totiž jejich vzdání se funkce jednatelů, což bylo schváleno. Na jejich místa byli nově zvoleni Ing. František Ladislav Kučera a Alois Černý, účetní Artiflory. Jedinou další záležitostí byla stručná zpráva JUDr. Dürase o sanační akci Artiflory, jejíž znění ale v notářském zápisu nebylo uvedeno.

Ještě před svoláním valné hromady zahájil obchodní soud řízení o stavu obchodního dozoru. Na 3. února 1917 bylo nařízeno stání, kde jednatelé Artiflory uvedli, že se dozorce Karel Rieger vůbec nedostavuje, ani nepodává žádné zprávy a dokonce odpírá jednatelům vydat obchodní knihy nebo do nich jen nahlédnout za účelem zjištění výkazů příjmů a výdajů firmy za rok 1916. Společně navrhli, aby byl dozorcího úřadu zbaven. Ani soud nikdy nedostal žádné jeho zprávy a tak byl po ověření stavu 19. února 1917 odvolán a na jeho místo nově ustanoven Otakar Kožešník, pokladník České banky v Praze. Současně byl obeslán s výzvou podání zprávy také podílník advokát JUDr. Václav Důras, který měl od jednotlivých členů vybrat obnosy k účelům „sanačním“, které obdržel, ale již neinformoval v jakém stádiu se jeho sanační akce ocitla. Asi krátká zpráva z valné hromady společníkům nestačila. O výsledku žádná zpráva dochována není, ale to, že obchodní dozorce Otakar Kožešník se ve své roli ani neohřál ano. Již 2. dubna 1917 byl své role zbaven a na jeho místo ustaven Ladislav Šimák, magistrátní úředník v Praze. Ani ten dlouho ve funkci nezůstal. Na soud byl sice doručen návrh firmy Ernst Rappe & Hecht se sídlem v Berlíně, jako věřitele, na jeho odvolání, ale soud svým usnesením ze 17. září 1917 celý obchodní dozor nad Artiflorou zrušil a Šimáka tak zprostil úřadu dozorce.

Důvodem, proč soud zrušil obchodní dozor bylo vyhlášení vyrovnávacího řízení, čili konkurs. Návrh zahájit vyrovnávací řízení podala sama společnost Artiflora 17. července 1917, po doplnění formálních nedostatků bylo nařízeno na 5. září 1917 stání, kde se projednaly zprávy Šimáka, jednatelů i věřitelů. Podle nich byla větší část pohledávek dobytá z 50% či až 70%, jen část zcela nedobytná. Konkursním, tzv. vyrovnávacím správcem byl jmenován advokát JUDr. Richard Biehal. V řízení se přihlásilo celkem 76 věřitelů a většina pohledávek byla dle návrhu opravdu vyrovnána z více než poloviny. Bohužel bilance ani seznam věřitelů se ve spisech nedochoval. Koncem listopadu 1917 potvrdil obchodní soud v Praze výši vyrovnání podle jednání schůze věřitelů a Artiflory.

Vyrovnávací řízení bylo ukončeno usnesením z 22. února 1918. Zdálo by se, že tím celý příběh končí, ale on ještě pokračuje. Vyrovnáním Artiflora sice přišla o celý svůj majetek, ale formálně stále existovala a ani soudní úředníci za republiky nenechali nic vyšumět. Každá společnost s.r.o. měla za povinnost jednou ročně hlásit změnu ve složení podílníků a kapitálu nebo sdělit, že žádná změna nenastala. V letech 1918 až 1933 probíhala mezi soudem, právníky a jednateli korespondence ve smyslu, že se nic nezměnilo. V roce 1933 byl opět obeslán Karel Nedvěd, přestože již nebyl jednatel, ale soud ho kupodivu nevymazal. Jen díky tomu se dochovala jeho odpověď s popisem událostí a díky tomu, že ho zřejmě celé martyrium již opravdu dopálilo, zaslal soudu veškeré písemnosti co ještě doma měl a to včetně svého podílního listu, který se tím asi jako jediný náhodou dochoval.

Firma Artiflora, továrna na umělé květiny, společnost s r.o. byla v rejstříku zapsána až do roku 1949. K jejímu výmazu došlo z moci úřední 16. března 1949 na základě zákona o některých opatřeních v oboru rejstříkového práva č.22/1948 Sb., kterým se odstraňovaly mrtvé či opuštěné firmy.

Osud firmy Artiflora byl spojen se jménem Josefa Nováka. Ve firmě se naposledy objevil v roce 1913, kdy přestal být jejím jednatelem a pomalu a tiše se z ní vytratil. O jeho povaze i způsobech jakým šel za svým cílem bylo také něco řečeno, ale i jeho další životní osud, byť nepatří přímo do příběhu Artiflory. Je dobré zmínit.

Při rozvodu s manželkou Alžbětou v roce 1909 dostal do péče dvě děti, Jaroslava a Věru. Jak ale vlastně žil sám Novák? K tomu je nutné vrátit se do roku 1911. Do té doby žil život spořádaného člověka a právě prováděl přeměnu svého podniku ve společnost Artiflora a usiloval o důvěru investorů, kteří by do podniku vložili peníze. Jenže v pátek 3. listopadu 1911 ve 12 hod. byl zadržen a zatčen na žádost c.k. šikovatele 102. pluku pěchoty Jiřího Bauera pro obtěžování Anny Soustružníkové a Marie Stejskalové. Obě dívky chodily do 4. třídy obecné školy ve Vršovcích. Bauer vypověděl, že viděl z okna jak dívky s Novákem mluví a poté se mu nabízely, samy odkryly a na těle se nechaly ohmatávat. Tehdy se jednalo o trestní čin násilného smilstva a zprznění, kde hrozil trest až 10 let. Dívky však shodně vypověděly, že Novák je neobtěžoval a pouze mu zapůjčily zápalky a přitom s nimi hovořil. Obviněný byl poté propuštěn a na incident se zapomnělo. Novák pak zmizel tak trochu ze světa.

Až 15. června 1918, několik měsíců poté, co bylo skončeno konkursní řízení a vyrovnání s věřiteli Artiflory se rozhodl znovu podnikat. Požádal magistrát o provozování komisionářského obchodu se zbožím smíšeným. Ale situace se opakovala. Ve středu 16. dubna 1919 o 19 hod. byl Novák opět zatčen na popud matky desetileté Josefy Pokorné. Důvodem bylo to, že měl několika děvčatům ve věku 10 a 13 let hrájícím si v Heřmanově ulici v Holešovicích zvedal sukně a vybízel dívky, aby dělaly přemety a nabízel jim cukroví, na které si za ním měly přijít do krámu v Karlíně. Novák byl zadržen, ale po hodině propuštěn a další vyšetřování nepokračovalo.

Třetí případ, kdy byl Novák zadržen strážníkem ze stejného důvodu nastal v neděli 8. října 1922. Podle výpovědí Marie Rosolové, patnáctileté krejčovské učednice a čtrnáctiletých žákyň I. třídy měšťanské školy na Korábě Antonie Benešové a Boženy Dlouhé stály na Tyršově (dnes Horovo) náměstí v Libni, když je neznámý muž chytil za ruku. Dívky odešly k houpačkám a on za nimi. Měl jim říci, aby se šly houpat. Znovu je zval, aby s ním šli stranou, kde nejsou žádní lidé. Rosolová zavolala blízkého strážníka a Novák se snažil rychle odejít. Naopak Novák vypovídal, že jej dívky zvaly se houpat s nimi. Odpověděl, že prý je na to starý a dívky chtěly, aby jim dal peníze. Když Nováka dostihl strážník, měli ho oslovit dva výrostci, kteří mu nabízeli svědectví, že ho děvče zvalo na houpačky, ale chtěli prý za výpověď peníze. Nováka podezřívali opět ze zločinu násilného smilstva, jenže jen výzvou, aby šla děvčata stranou nešlo spatřovat pokus zločinu, ale za návrh na přípravné jednání, které nebylo trestné. Nešel mu dokázat ani přestupek vyzívání ke smilstvu, protože nešlo dokázat, co chtěl s dívkami v ústraní dělat. Kdyby se čin prokázal, hrozil by mu těžký žalář 5 až 10 let a peněžité trest až 10.000 Kč. Měl velké štěstí, že mohl jít volně domů.

Josef Novák na fotce z roku 1934

Od té doby se Josef Novák usadil. Našel si byt na Žižkově v Libušině ulici č.p. 1265 u Marie Hostovské. Ona byla rozvedená, on také a 30. června 1925 byli oddáni. Novák působil v dalších letech jako obchodní zástupce.

Nálet spojeneckých letadel na Prahu 14. února 1945, které postihly hustě obydlené části Vinohrad mnohé lidi dostalo do válečné reality. Nálet 25. března 1945 na Libeň a Vysočany byl jasným důkazem. Novák bydlící mezi těmito cíly, na Žižkově se rozhodl odjet za svým synem Jaroslavem, který pracoval ve Veverské Bítýšce u Brna. Bohužel právě zde ho jeho osud dostihl. Brno bylo osvobozeno 26. dubna 1945, ale zbytky německé armády se snažily najít pozice k obraně. Veverská Bítýška byla tím bodem, kde se snažily ubránit. Místní obyvatelé se ukryli do sklepů. V pondělí 30. dubna 1945 došlo k leteckému útoku, při němž byl zasažen velký počet obytných domů včetně č.p. 69, ve kterém byl obchod „U Rennerů“. V jeho sklepech byl vybudován letecký kryt, ve kterém si našla po dopadu bomby smrt své oběti. Mezi udušenými byla i Novákova snacha Marta a její tříletá dcera Hanička. Josef Novák zemřel téhož dne. U příčiny smrti je uvedeno, že se v pomatenosti utopil, zřejmě následkem šoku či tragédie, kterou přežil. Umělé květiny, které kdysi tak úspěšně vyráběl mu na hrob asi nedali.

Rudolf Píša

Použitá literatura:

Ročenky Industrie Compass a Compass Financial Jahrbuch 1901-1944

Adresáře města Prahy 1871-1948

Goethe, Johann Wolfgang von: Faust, přel. Otokar Fischer, MKP, 2011

Diderot Denis: Encyclopedie, ou Dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers, 1751-1772

Archivní spisové materiály:

NA ČR, fond Policejní ředitelství Praha II, spisy: C650/21, D1006/11, K2785/49, M1363/3, N277/2, N1224/14, P1478/4, V487/8

SOA Praha, fond KSO, spisy A III 288, C III 85

Dobová periodika: Národní listy, Národní Politika

Veškeré exponáty pocházejí ze sbírek Muzea cenných papírů. Použity kusy:

B131, T8193, T9761, T9803, T10631, T10826, T10827, T10828, T10829, AQ0003

Originál podílového listu B131: SOA Praha, fond KSO Praha, spis C III 85

Fotografie klobouků a umělých květin:

Svatební kytice z papírových květů, Sběrka Národního muzea, inv.č. H8-26.707

Ženišské péro z Týnce, sbírka Etnografického ústavu MZM, inv.č. TEX 10 808

Svatební věneček, sbírka Umělecko-průmyslového muzea, inv.č. 81485

Dámské klobouky z Muzea klobouků, sbírka Muzea Novojičínska, p.o.

Fotografie z Archivu hl. m. Prahy: inv.č. VI 6/4, VIII 976, VIII 1299, X 2474

Fotografie osob:

NA ČR, fond Policejní ředitelství Praha II, 1931-1950 kromě fotografie

Mily Schnirchové-Boučkové z www.payne.cz

Veřejné internetové zdroje: www.nacr.cz, www.ahmp.cz, www.holocaust.cz, www.dveprahy.cz a otevřená encyklopedie Wikipedie

Zvláštní poděkování za pomoc na tomto článku patří těmto osobám: Mgr. Tatiana Rohová a Jitka Prajzlerová (NA ČR), PhDr. Hana Dvořáková (MZM), Markéta Johanusová (UPM), Mgr. Miroslava Píškrylová (AHMP), PhDr. Miroslava Burianová (NM), Radek Polách (MNJ), Lucie Černíková a všem dalším, kteří třeba i drobně pomohli při přípravě a hledání podkladů, informací a zdrojů pro tento věstník.

Muzeum cenných papírů, nadační fond, Pod Vílami 1038/13, 140 00 Praha 4 - Nusle, IČ 28 42 98 93, fond zapsán v nadačním rejstříku MS v Praze N 697. Věstník je vydáván měsíčně jako zpravodaj o činnosti fondu a jeho sbírkách. Je šířen prostřednictvím webových stránek muzea za pomoci DAS MEDIA, a.s. Nevyžádané rukopisy se nevracejí. **Šíření všech reprodukcí i textů bez dalšího souhlasu MCP je zakázáno a podléhá autorskému a reprodukčnímu právu.**